

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
(повне найменування вищого навчального закладу)

ФАКУЛЬТЕТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
(повне найменування інституту, факультету)

Кафедра: публічного управління та адміністрування
(повна назва кафедри)

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: «Молодіжна політика в Україні в сучасних умовах
суспільного розвитку»

Виконала: студентка 4 курсу за спеціальністю
281 Публічне управління та адміністрування
денної форми навчанням
Софія КАПЕЛЮШОК

Керівник: завідувач кафедри публічного
управління та адміністрування, доктор наук з
державного управління, професор
Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

Рецензент: _____

АНОТАЦІЯ

Капелюшок С. В. Молодіжна політика в Україні в сучасних умовах суспільного розвитку. – Рукопис.

Молодіжна політика є важливим чинником у формуванні майбутнього суспільства, особливо в умовах сучасного соціально-економічного розвитку України. Бакалаврська робота присвячена аналізу актуальних аспектів молодіжної політики в Україні, оцінці її ефективності та впливу на молоде покоління. У роботі розглянуто теоретичні основи молодіжної політики, її мету та завдання, а також основні напрямки державної політики щодо молоді. Проведено аналіз нормативно-правових актів, що регулюють цю сферу, та програм, спрямованих на підтримку молоді.

Особливу увагу приділено викликам, з якими стикається молодь в Україні, включаючи питання зайнятості, освіти, соціальної інтеграції та громадської активності. Розглянуто роль громадських організацій та міжнародних інституцій у реалізації молодіжної політики. У дослідженні також аналізується вплив війни на молодь, що є надзвичайно актуальним у сучасних умовах. Вивчено, як військові дії впливають на соціально-економічне становище молоді, їх психологічний стан та перспективи на майбутнє. Проаналізовано виклики, з якими стикається молодь у воєнний та післявоєнний періоди, включаючи проблеми переміщення, доступу до освіти та працевлаштування. Крім того, у роботі проведено порівняльний аналіз молодіжної політики зарубіжних країн, що дозволяє визначити кращі практики для впровадження в Україні. Окремо розглянуто питання моніторингу та оцінки молодіжної політики в українському контексті, що дозволяє визначити її ефективність та відповідність потребам молоді.

Методи соціологічного дослідження, зокрема анкетування представників молоді, дозволили визначити рівень задоволеності молодих людей існуючими програмами та їхні очікування від державної політики. Результати дослідження підкреслюють необхідність вдосконалення існуючих механізмів підтримки молоді та розробки нових підходів до вирішення їхніх

проблем. Розроблено рекомендації щодо покращення молодіжної політики України, включаючи підтримку інклюзивної молоді та меншин, поліпшення зайнятості та працевлаштування молоді, а також підтримку молодіжного бізнесу та стартапів. Запропоновано ідеї надання додаткової підтримки молоді, психологічну допомогу та програми реінтеграції.

Ключові слова: молодь, молодіжна політика, суспільний розвиток, соціальна інтеграція, освіта, громадська активність, інклюзія, зарубіжний досвід, моніторинг та оцінка, вплив війни, держава.

ANNOTATION

Kapeliushok S. V. Youth policy in modern conditions of social development. - Manuscript.

Youth policy is an important factor in the formation of the future society, especially in the conditions of modern socio-economic development of Ukraine. The bachelor's work is devoted to the analysis of current aspects of youth policy in Ukraine, assessment of its effectiveness and impact on the young generation. The paper examines the theoretical foundations of youth policy, its purpose and tasks, as well as the main directions of state policy regarding youth. An analysis of legal acts regulating this area and programs aimed at supporting young people has been carried out.

Particular attention is paid to the challenges faced by young people in Ukraine, including issues of employment, education, social integration and civic activism. The role of public organizations and international institutions in the implementation of youth policy is considered. The study also analyzes the impact of war on youth, which is extremely relevant in today's conditions. It has been studied how military actions affect the socio-economic situation of young people, their psychological state and future prospects. The challenges faced by young people in the war and post-war periods are analyzed, including problems of displacement, access to education and employment. In addition, a comparative analysis of the youth policy of foreign countries was carried out in the work, which allows to determine the best

practices for implementation in Ukraine. The issue of monitoring and evaluation of youth policy in the Ukrainian context is separately considered, which allows to determine its effectiveness and compliance with the needs of young people.

Methods of sociological research, in particular, questionnaires of youth representatives, made it possible to determine the level of satisfaction of young people with existing programs and their expectations from state policy. The results of the study emphasize the need to improve the existing mechanisms of youth support and develop new approaches to solving their problems. Recommendations for improving Ukraine's youth policy have been developed, including support for inclusive youth and minorities, improving youth employment and employment, as well as support for youth business and startups. Ideas for providing additional support to young people, psychological assistance and reintegration programs are proposed.

Key words: youth, youth policy, social development, social integration, education, social activism, inclusion, foreign experience, monitoring and evaluation, impact of war, state.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1	11
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ	11
1.1. Сутність та основний зміст молодіжної політики.	11
1.2. Роль держави у формуванні та реалізації молодіжної політики	17
РОЗДІЛ 2	24
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	24
2.1. Моніторинг та оцінка молодіжної політики в Україні	24
2.2 Світовий досвід формування та реалізації молодіжної політики	38
РОЗДІЛ 3	49
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ... 49	
3.1. Інноваційні напрями молодіжної політики в Україні	49
3.2. Роль молодіжної політики в соціально-економічному розвитку держави.	56
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Молодь являє собою соціально-демографічну спільноту, якій притаманні специфічні фізіологічні, соціально-психологічні, теоретико-пізнавальні, культурно-освітні та інші характеристики, що визначають її біосоціальне дозрівання і самовираження внутрішніх сутнісних сил і соціальних якостей. Ця спільнота є специфічною, оскільки її характерні риси знаходяться в процесі формування. Молодь є стратегічним ресурсом будь-якої держави, адже саме від неї залежить її майбутнє. Вивчення молодіжної політики в Україні в сучасних умовах суспільного розвитку дозволить зрозуміти актуальні проблеми та виклики, з якими стикається українська молодь; визначити пріоритетні напрямки державної молодіжної політики; розробити ефективні механізми реалізації молодіжної політики; збільшити участь молоді у суспільному житті країни; створити сприятливі умови розвитку для молоді з особливими потребами; створити умови для самореалізації та розвитку потенціалу молоді.

Практика останніх років демонструє, що важливі стратегічні переваги у швидко плинному світі матимуть ті суспільства, які ефективно реалізують інноваційний потенціал розвитку, основним носієм якого, в даний час є молодь. Саме тому в сучасній Україні має приділятися пильна увага ефективній реалізації державної молодіжної політики на різних рівнях влади. Оскільки саме молодь має після перемоги відбудувати нову прогресивну європейську державу Україну. Однак, на сьогодні в даній галузі спостерігається низка негативних тенденцій, які вимагають свого концептуального осмислення, розробки та вжиття заходів, спрямованих на їхнє усунення, що дозволить створити дієвий та максимально ефективний механізм реалізації державної молодіжної політики в Україні. В умовах швидкого розвитку суспільства, глобалізації та інформатизації питання створення та реалізації ефективної молодіжної політики набуває особливої актуальності. Актуальним завданням державного управління сучасної України є подальше вдосконалення національної моделі молодіжної політики, базуючись на

ретельному та всебічному аналізі зарубіжного досвіду. Молодіжна політика має на меті створення умов для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, підвищення її самостійності та конкурентоспроможності, а також забезпечення активної участі молоді в суспільному житті. Це включає підтримку молодих людей у різних сферах їхнього життя, зокрема в освіті, працевлаштуванні, культурному розвитку та громадянській активності. Ключовим аспектом молодіжної політики є створення можливостей для молоді реалізовувати свої здібності та таланти, що сприяє їхньому особистісному та професійному зростанню. Важливим є також формування у молодих людей навичок, необхідних для успішної інтеграції в сучасний ринок праці, підтримка підприємницьких ініціатив та інноваційної діяльності. Молодіжна політика також спрямована на забезпечення доступу до якісної освіти та професійної підготовки для всіх меншин та вразливих груп населення, розвиток соціальних і комунікативних компетентностей, що дозволяють молоді бути активними та відповідальними громадянами.

В Україні, яка проходить через складний період трансформації, визначення чітких пріоритетів та напрямків державної молодіжної політики є надзвичайно важливим завданням. Це зумовлено рядом факторів, зокрема:

- високий рівень безробіття та еміграції серед молоді: значна частина молодих українців не може знайти роботу за спеціальністю та змушена шукати кращого життя за кордоном;
- втрата цінностей та орієнтирів: війна, політична та економічна нестабільність призводять до дезорієнтації та апатії серед молоді, що негативно впливає на її активність та ініціативність;
- недостатній розвиток інфраструктури для молоді: в Україні бракує молодіжних центрів, коворкінгів, спортивних майданчиків та інших просторів для самореалізації та спілкування молоді;
- недостатня підтримка та умови для інклюзивної молоді: бракує захисту та рівності для різних меншин та молоді з особливими потребами;

- відсутність системного підходу до формування та реалізації молодіжної політики: нині в Україні немає чіткої стратегії розвитку молоді, що призводить до фрагментарності та неефективності державних програм та заходів.

Багато вчених досліджують специфіку формування та реалізації державної молодіжної політики, включаючи основні складові елементи та механізми, проблеми впровадження, реформування та модернізації молодіжної політики. Серед них варто відзначити: Іванова О.О., Кухарчук О.М., Кириченко О.В., Пікула О.М., Цибух О.В., Головка О.О., Оніщук Я.В., Сушко О.О., Лук'янець О.В., Петренко О.М., Фурман О.В., Шевченко О.О., Яременко О.В., Павленко О.О., Кінах О.В. та інші.

Отже, проблеми молоді XXI століття все більше привертають увагу людства. В Україні, яка в цей період вступила на шлях самостійного розвитку, серед багатьох проблем постала необхідність формування та здійснення молодіжної політики, яка б відповідала сучасним умовам розвитку суспільства. Об'єктивна оцінка проблем молоді та ефективне провадження молодіжної політики в країні можливі за умови глибокого вивчення ситуації в молодіжному середовищі та аналізу процесів, пов'язаних з молоддю за межами України. Тому одним із ключових завдань сучасної молодіжної політики, після визначення її основоположних засад, є вивчення та узагальнення досвіду її реалізації в країнах з багаторічними досягненнями в цьому напрямі.

Мета та завдання дослідження. *Метою бакалаврської роботи є обґрунтування теоретичних та практичних аспектів формування та реалізації молодіжної політики в Україні в сучасних умовах суспільного розвитку.*

Відповідно до мети було сформовано наступні завдання:

- розглянути теоретичні засади молодіжної політики;
- дослідити роль держави у формуванні та реалізації молодіжної політики;
- проаналізувати сучасний стан молодіжної політики в Україні та за кордоном;

- визначити основні проблеми та виклики, з якими стикається молодіжна політика в Україні;
- запропонувати інноваційні напрями покращення молодіжної політики в Україні;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення молодіжної політики в Україні.

Об'єкт дослідження - молодіжна політика України.

Предмет дослідження - теоретичні та практичні аспекти формування та реалізації молодіжної політики в Україні в сучасних умовах суспільного розвитку.

Методи дослідження. В бакалаврській роботі були використані такі методи наукових досліджень як:

- аналіз літературних джерел, а саме наукової літератури, публіцистики, статистичних даних, законодавчих та нормативно-правових актів;
- систематичний аналіз, узагальнення та систематизація отриманих даних;
- порівняльний аналіз, порівняння молодіжної політики в Україні з досвідом інших країн;
- анкетування, проведення анкетування молоді з метою вивчення її потреб та очікувань.

Інформаційною базою дослідження є наукова вітчизняна і зарубіжна література по темі дослідження, нормативно-правові акти України, міжнародні правові акти, моніторингові, аналітичні та звітні дані.

Практичне значення одержаних результатів. Основні теоретичні засади бакалаврської роботи доведено до стану конкретних теоретичних і практичних висновків, результати дослідження можуть бути використані для: розробки проектів та програм державної молодіжної політики; вдосконалення роботи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування з питань молоді; підготовки фахівців з питань молодіжної політики; проведення науково-дослідницької роботи з проблем молоді.

Апробація результатів. Основні теоретичні положення і пропозиції бакалаврської роботи були апробовані на науково-практичних конференціях: Щорічній звітній конференції здобувачів освіти Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (м. Хмельницький, 2024 р.); Всеукраїнській конференції здобувачів вищої освіти за міжнародною участю «Молодь в сучасній науці: погляд у майбутнє» (м. Хмельницький, 2024 р.).

Обсяг та структура роботи. Бакалаврська робота має загальний обсяг 78 сторінок і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сутність та основний зміст молодіжної політики.

Існує багато суджень щодо феномену "молодь". Молодь – це соціально-демографічна група, яка визначається сукупністю вікових характеристик та особливостей соціального стану. Молодість, як конкретна фаза життєвого циклу, біологічно універсальна, але її точні вікові межі, пов'язаний з нею соціальний статус і соціально-психологічні риси мають соціально-історичне походження. Вони залежать від суспільного устрою, культури та особливостей соціалізації, притаманних певному суспільству. Але основним предметом дискусій є проблема вікових меж. Науковці досі не досягли єдиного визначення молоді, і її хронологічні межі різняться в різних країнах і культурах. ООН та ЮНЕСКО визначають молодь як осіб віком від 17 до 25 років. Соціологи деяких країн, таких як США, вважають молодість періодом від 12 до 24 років, поділяючи молодь на "юнацтво" (12-18 років) і "молодих дорослих" (18-24 роки). У колишньому СРСР, зокрема в Україні, вікові межі молоді визначались як 14-29 років, традиційно межа молодіжного віку становила від 16 до 30 років. У багатьох монографіях доводиться, що у другій половині ХХ століття вікові межі молоді суттєво розширилися: нижня межа – між 14 і 16 роками, верхня – між 25 і 30 роками, а в деяких країнах і до 35 років. В таблиці 1.1 наведено вік молодих людей, сформований на основі різноманітних аспектів у різних країнах світу.

Це зумовлено тим, що підготовка молоді до праці та досягнення економічної самостійності нині потребує більше часу, ніж раніше. Це відображає об'єктивні процеси в житті суспільства: з одного боку, актуалізується завдання ранньої соціалізації молоді та її залучення до трудової діяльності на ранніх етапах, з іншого боку – зростають межі середнього і старшого віку, тривалість життя в цілому, продовжується термін навчання, соціально-політичної адаптації, стабілізації сімейно-побутового статусу тощо.

Таблиця 1.1

Вік молоді у різних країнах світу

Вік молоді у різних країнах світу	
Україна	14-35 років
Австрія	14-24 років
Велика Британія	13-29 років
Данія	15-25 років
Естонія	7-26 років
Латвія	13-25 років
Литва	14-29 років
Німеччина	12-27 років
Польща	13-30 років
Ізраїль	13-18 років
Румунія	14-35 років
Іспанія	15-29 років
Італія	15-35 років
Франція	16-25 років
США	15-24 років

Примітка. Складено автором за даними [14].

Молодіжна політика – це сукупність заходів, спрямованих на підвищення ролі та можливостей молоді в суспільстві, що реалізуються на державному рівні. Зазвичай ці заходи виконуються через співпрацю урядових установ та молодіжних організацій. Оскільки розвиток держави неможливий без активної участі молоді, яка потребує підтримки для інтеграції та самореалізації, молодіжна політика стає ключовим механізмом для їх взаємодії та комунікації. Метою молодіжної політики є створення умов і надання можливостей для освіти та отримання досвіду, що дозволяє молоді розвивати знання, навички та стати активними учасниками демократичних процесів, інтегруватися в суспільство та брати активну участь у побудові громадянського суспільства та на ринку праці [17,23].

Декларація 1992 року стала першим важливим кроком у формуванні державної молодіжної політики незалежної України. Основною метою цього

документа було створення умов і гарантій для самовизначення молоді, її інтелектуального розвитку та реалізації творчого потенціалу. Враховуючи швидкі зміни в Україні та світі - науково-технічний прогрес, відкритість країни та внутрішні соціально-економічні і політичні трансформації - стає зрозуміло, що досягнення поставлених цілей можливе лише за допомогою інноваційних методів роботи з молоддю. Ці методи повинні постійно адаптуватися до сучасних викликів і вдосконалюватися, забезпечуючи молоді можливості для розвитку та підтримки їхніх ініціатив. Молодіжна політика має на меті створення умов для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, підвищення її самостійності та конкурентоспроможності, а також забезпечення активної участі молоді в суспільному житті. Це включає підтримку молодих людей у різних сферах їхнього життя, зокрема в освіті, працевлаштуванні, культурному розвитку та громадянській активності. Ключовим аспектом молодіжної політики є створення можливостей для молоді реалізовувати свої здібності та таланти, що сприяє їхньому особистісному та професійному зростанню. Важливим є також формування у молодих людей навичок, необхідних для успішної інтеграції в сучасний ринок праці, підтримка підприємницьких ініціатив та інноваційної діяльності. Молодіжна політика також спрямована на забезпечення доступу до якісної освіти та професійної підготовки, розвиток соціальних і комунікативних компетентностей, що дозволяють молоді бути активними та відповідальними громадянами. Вона сприяє розвитку волонтерства, участі у міжнародних обмінах та співпраці, що розширює горизонти молодих людей і підвищує їхню мобільність. Крім того, молодіжна політика передбачає створення інклюзивного середовища, де кожна молода людина має рівні можливості для розвитку незалежно від соціально-економічного статусу, місця проживання чи інших обставин. Це включає підтримку молоді з вразливих груп, забезпечення доступу до медичних та соціальних послуг, а також створення безпечних умов для життя та розвитку. Таким чином, мета молодіжної політики – це не лише підтримка молоді на шляху до самореалізації та професійного зростання, але

й створення умов для їхнього активного внеску у розвиток суспільства, що в результаті сприяє побудові більш справедливого та процвітаючого майбутнього для України [24,29].

Молодіжна політика в Україні здійснюється за допомогою таких принципів:

1. Рівність прав дітей та молоді. Гарантування рівних прав без привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, віку, мови, етнічного чи соціального походження, сімейного чи майнового стану, місця проживання або інших характеристик.

2. Участь молоді. Створення механізмів і забезпечення умов для залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики, повага до їхніх поглядів та переконань.

3. Обґрунтованість. Прийняття рішень у сфері молодіжної політики на основі потреб та прагнень української молоді, визначених через соціологічні опитування, статистичні дані та наукові дослідження, з урахуванням національного та міжнародного досвіду.

4. Міжвідомча та міжсекторальна взаємодія. Залучення органів державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктів молодіжної роботи та інших зацікавлених сторін до процесу формування та реалізації молодіжної політики.

5. Інтеграція молодіжної політики. Молодіжна політика є окремою галуззю, що передбачає високу міжсекторальну співпрацю, спрямовану на інтеграцію молодіжних питань у загальну політику і сприяння соціальному діалогу. Це необхідно для уникнення розмивання молодіжних питань серед інших секторів. Найбільш важливими сферами для гармонізації є освіта, наука, культура, соціальний захист, зайнятість і правосуддя. Молодіжна політика має власний цикл і структурується за напрямками та пріоритетами в рамках національних стратегій.

Міжнародні та європейські стандарти не пропонують чітких рекомендацій щодо управління молодіжною політикою, але в обговореннях зазвичай підкреслюються такі аспекти:

- Наявність органів, відповідальних за розробку та впровадження політики, наявність стратегій, законодавства та чітких механізмів реалізації.
- Обґрунтованість молодіжної політики, що включає розробку кількісних і якісних показників ефективності, а також системи досліджень і моніторингу.
- Інституційна мережа та інфраструктура, яка забезпечує реалізацію молодіжної політики та здатна гнучко реагувати на потреби молоді.

Молодіжна робота орієнтована на потреби молоді і спрямована на набуття необхідних компетенцій з урахуванням соціально-економічних умов. Вона базується на принципах добровільної участі молоді, доступності, орієнтації на інтелектуальний, фізичний, духовний розвиток і забезпечення добробуту.

Основні завдання молодіжної роботи включають:

- розвиток і задоволення різноманітних потреб та інтересів дітей і молоді, сприяння їх особистісному розвитку та самореалізації;
- формування у дітей і молоді загальнолюдських, загальнокультурних і національних цінностей, а також навчально-пізнавальних, громадянських, соціальних, комунікативних, підприємницьких та інших компетенцій;
- підтримка розвитку волонтерства, вуличних культур, неформальних молодіжних об'єднань, програм національних та міжнародних обмінів, молодіжного туризму;
- впровадження програм професійної орієнтації, популяризація здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я;
- організація змістовного дозвілля, культурного та емоційного розвитку особистості;
- надання партнерської підтримки дітям і молоді, які проживають на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщеним особам;

- впровадження інклюзивного підходу та забезпечення рівного доступу кожної молодої особи до якісних послуг і можливостей молодіжної роботи [30,31].

Отже, молодіжна політика – це багатогранне поняття, яке охоплює широкий спектр ідей, принципів і заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для життя, розвитку та самореалізації молоді. Її сутність полягає у визнанні молодого покоління як стратегічного ресурсу держави, інвестиції в який забезпечують її майбутнє процвітання. Зміст молодіжної політики розкривається через цілі, завдання, принципи та механізми її реалізації, що базуються на потребах і інтересах молоді, а також на актуальних викликах і пріоритетах розвитку суспільства. Досягнення цілей молодіжної політики вимагає комплексного та системного підходу, що передбачає співпрацю державних органів, громадських організацій, бізнесу та інших зацікавлених сторін.

Ефективна молодіжна політика відіграє ключову роль у забезпеченні сталого розвитку країни. Вона сприяє зниженню рівня безробіття та бідності серед молоді, стимулює інновації та підприємництво, а також зміцнює демократичні інститути. Інвестування в молодь – це інвестування в майбутнє, що гарантує процвітання та конкурентоспроможність України на світовій арені. Крім того, така політика сприяє формуванню активної громадянської позиції серед молодих людей, зміцненню соціальної згуртованості та розвитку культурної ідентичності. Вона також забезпечує підтримку у вирішенні житлових, освітніх, професійних та медичних потреб молоді, допомагає в інтеграції на ринку праці та підвищенні їхньої конкурентоспроможності. Молодіжна політика стимулює участь молоді у прийнятті рішень, що впливають на їхнє життя, тим самим сприяючи більш демократичному і справедливому суспільству.

1.2. Роль держави у формуванні та реалізації молодіжної політики

Державна молодіжна політика в Україні є важливим і специфічним напрямом діяльності, спрямованим на користь молоді, суспільства та держави. Вона враховує можливості країни, її економічний, соціальний, історичний, культурний розвиток, а також світовий досвід підтримки молоді. Ця політика стосується громадян України у віці від 14 до 28 років, незалежно від їхнього походження, соціального та майнового статусу, расової та національної приналежності, статі, освіти, мови, релігійних поглядів, професії та роду занять. Її реалізація здійснюється через органи державної влади, установи, соціальні інституції та об'єднання молоді. Головним гарантом впровадження державної молодіжної політики є Україна як суверенна держава. Активна участь молодих людей у прийнятті рішень та в місцевій громаді є ключовим елементом у будівництві демократичного, сильного та процвітаючого суспільства. Більше, ніж лише право голосування чи участь у виборах, це включає в себе ініціативи та активну роль у різних аспектах громадського життя.

Основними завданнями державної молодіжної політики вважається: дослідження стану молоді та створення необхідних умов для зміцнення їхніх правових та матеріальних гарантій, а також підтримка молодіжних організацій для їхнього повноцінного соціального розвитку; підтримка молоді у виявленні та реалізації їх творчих потенціалів, а також активна участь у національно-культурному відродженні та формуванні національної свідомості; залучення молоді до активної участі в економічному розвитку країни; надання молодим людям соціальних послуг у галузі навчання, виховання, духовного та фізичного розвитку, а також професійної підготовки; координація зусиль усіх організацій та соціальних інститутів, що працюють з молоддю, для спільного досягнення цілей [20].

Основні принципи державної молодіжної політики полягають у повазі до поглядів та переконань молоді; забезпечення права та залучення молоді до активної участі у формуванні та реалізації політики та програм, що стосуються

як загального суспільства, так і молоді окремо; правовому та соціальному захисті молодих громадян, зокрема осіб до 18 років, для створення необхідних умов для їхнього повноцінного соціального становлення та розвитку; сприянню ініціативності та активності молоді в усіх сферах суспільного життя [2].

Основні напрями державної молодіжної політики в Україні включають:

1. Розвиток та захист інтелектуального потенціалу молоді, поліпшення умов для здобуття освіти, спеціальної професійної підготовки та перепідготовки.

2. Забезпечення зайнятості молоді та її правовий захист з огляду на економічні та соціальні інтереси суспільства.

3. Створення умов для освоєння духовних та культурних цінностей українського народу та безпосередня участь молоді у їхньому відродженні та розвитку, а також в охороні та відтворенні природного середовища.

4. Формування у молоді почуття національної гордості, патріотизму та готовності захищати суверенітет України.

5. Охорона здоров'я молоді, розвиток глибокої потреби в духовному та фізичному розвитку, а також впровадження заходів для забезпечення здорового генофонду нації.

Державна молодіжна політика формується та реалізується шляхом:

- прийняття законодавчих актів і рішень державних органів, спрямованих на впровадження політики для молоді;

- проведення щорічних слухань у Верховній Раді України щодо стану молоді та підготовка відповідних звітів для Верховної Ради України та Президента України;

- діяльність структурних підрозділів у державних органах та управліннях на всіх рівнях, що вирішують питання, пов'язані з молоддю;

- заснування соціальних служб для молоді та підготовка соціальних працівників;

- розроблення та реалізація державних цільових програм у сферах молодіжної політики;
- виділення спеціальних фінансових ресурсів у державних та місцевих бюджетах для фінансування заходів, спрямованих на молодь, а також залучення фінансової підтримки від підприємств, установ, організацій та громадських об'єднань, зацікавлених у роботі з молоддю;
- створення спеціальних фондів, призначених для реалізації програм та проектів, спрямованих на підтримку молоді [16].

За думкою учасників опитування, участь молоді в діяльності об'єднаної територіальної громади включає переважно участь у місцевих виборах, створення молодіжних ініціативних груп або організацій, а також ініціювання та реалізацію проектів та ініціатив для молоді. За активною громадянською позицією молоді необхідна належна підтримка у формі прав, ресурсів, простору та можливостей. Місцеві органи влади, які перебувають найближче до молоді, мають ключове значення у сприянні її участі. Вони не лише можуть надати молоді можливість ознайомитися з принципами демократії та громадянства, але й допомогти їм застосовувати ці знання на практиці. Проте, участь молоді в суспільному житті не зупиняється лише на стадії становлення активних громадян та будівництва демократії у майбутньому. Важливо, щоб молоді люди розуміли, що вони мають можливість впливати на рішення та дії не лише у молодому віці, але й на пізніших етапах життя. Якщо місцеві владні органи підтримують та стимулюють участь молоді, це сприяє її соціальній інтеграції, допомагаючи не лише подолати проблеми та труднощі, але й вирішувати виклики сучасного суспільства. Одночасно для успішної, стабільної та обдуманної участі молоді у місцевому та регіональному житті потрібно більше, ніж лише розвиток чи реорганізація політичних чи адміністративних структур. Будь-яка політика та заходи, спрямовані на активізацію участі молоді, повинні забезпечувати повагу до молодих людей в середовищі, а також враховувати їхні різноманітні потреби, обставини та очікування:

1. В Україні молодіжна політика в даний час входить до сфери відповідальності Міністерства культури, молоді та спорту. Це вказує на те, що молодь розглядається як окремий аспект політики. Тому в межах цього відомства повинна функціонувати структура, яка займається розробкою політики, включаючи стратегію з чітко визначеними напрямками, пріоритетами та критеріями успішності, відповідне законодавство та механізми його впровадження. Поєднання окремого аспекту політики (молоді) з іншими напрямками в одній структурі (директораті) потребує розробки чіткого механізму, що уникне розмиття молодіжної політики та збереже її самостійність.

2. В Україні на даний момент немає якісної системи моніторингу та оцінки молодіжної політики, за винятком оцінки кількісних показників проведених заходів. Це пояснюється різними чинниками, включаючи відсутність цілісних соціально-економічних показників. Проте протягом останніх чотирьох років було проведено кілька досліджень, які можуть слугувати основою для розробки відповідних показників та стратегій для ефективної молодіжної політики.

3. В Україні наразі відсутність відповідного законодавства та регулювань призводить до розмивання уявлень про молодіжну політику. Особливо це стосується матеріальної інфраструктури, яка часто пов'язується з освітою та культурою, і не завжди відповідає молодіжній політиці. Додаткові труднощі виникають у фінансовому забезпеченні, механізмах та ефективності витрачання коштів через недостатню оцінку якості багатьох заходів. Хоча з 2015 року було розроблено кілька напрямків, таких як молодіжні центри, підготовка молодіжних працівників, молодіжні ради тощо, без належної оцінки та стратегічного планування ефективності розвитку молодіжної політики оцінка дієвості може базуватися лише на кількісних показниках або на суб'єктивній оцінці експертів [31].

Інтегрована молодіжна політика враховує, що формування та впровадження цієї політики відбуваються за участю різноманітних суб'єктів,

які представляють різні галузі економіки та суспільні сектори. Хоча молодіжний сектор є важливим, більшість щоденних питань, які стосуються молоді, вирішуються в економічних, освітніх, культурних, безпекових та інших секторах. Стратегічна та координуюча роль у цьому плані належить молодіжним структурам публічного сектору, які повинні постійно співпрацювати та взаємодіяти як з громадським молодіжним сектором, так і з представниками інших урядових структур, а також з приватними партнерами. Всі галузі між собою тісно пов'язані (рис.1.1).

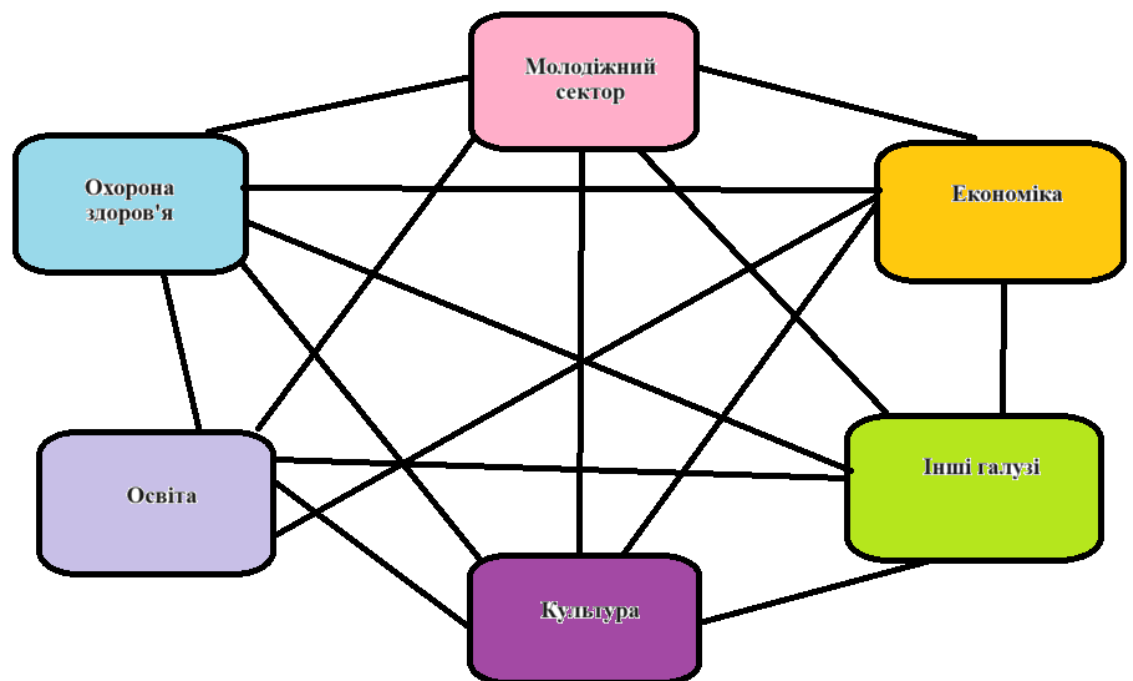

Рис. 1.1. Різноманітні суб'єкти, що тісно пов'язані з молодіжною політикою.

Примітка. Складено автором за даними [2].

Молодіжна політика та молодіжна робота діють на різних рівнях: міжнародному, національному, регіональному та місцевому. Молодіжну роботу зазвичай розглядають як засіб для особистісного розвитку, соціальної інтеграції та активної громадянської участі молодих людей. Проте, важливо враховувати, що молодь проживає у конкретних містах, селах, селищах, тож вся діяльність на вищих рівнях орієнтована на місцевий рівень. Основні

принципи інтегрованої роботи у сфері молодіжної діяльності визначені у нормативно-правових актах міжнародного та національного рівнів. Для України, як члена ООН та Ради Європи, особливо важливі документи цих міжнародних організацій з молодіжної політики. При розробці інструментів співпраці між різними відомствами та секторами на місцевому рівні варто звернути увагу на такі поширені засоби, як молодіжні програми, молодіжні консультативні ради та координаційні комітети з питань молодіжної політики. Питання співробітництва між різними секторами та галузями, що займаються молоддю на місцевому рівні, розглядається у міських програмах для молоді. Автори цих документів, усвідомлюючи важливість цього аспекту для реалізації молодіжної політики, розробляли різні підходи до визначення ролі такої співпраці. Щоб докладніше розкрити сутність міжгалузевого та міжсекторального взаємодії у міських програмах для молоді, необхідно більш детально визначити суб'єкти реалізації молодіжної політики та молодіжної роботи. Ці питання варто розглядати з різних перспектив:

1. Взаємодія між державною владою та органами місцевого самоврядування.

2. Взаємодія між різними структурами публічного сектору, включаючи гуманітарні, економічні та правоохоронні сфери.

3. Взаємодія між публічним та приватним секторами.

З урахуванням такої різноманітності напрямків міжгалузевого та міжсекторального співробітництва важливо розуміти, що це єдиний комплекс, в межах якого відбувається координація, співпраця та взаємодія.

Отже, визначаючи роль у формуванні та впровадженні молодіжної політики відіграє держава. Вона не лише встановлює стратегічні напрямки для розвитку молодіжної сфери, але й розробляє та реалізує відповідні програми та заходи, а також забезпечує їх фінансування. Проте, слід зауважити, що успішна реалізація державної молодіжної політики потребує тісної співпраці з державними органами, громадськими організаціями, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами. Важливу роль у цьому процесі відіграє також сама

молодь: її активність, готовність до самоорганізації та самореалізації є ключовими чинниками. Не можна не зазначити, що роль держави у молодіжній політиці може варіюватися залежно від політичної системи, стану економічного розвитку, соціальних та культурних умов та інших чинників. Для глибшого розуміння цієї теми та для написання курсової роботи важливо провести докладне дослідження та навести конкретні приклади ролі держави у молодіжній політиці як в Україні, так і в інших країнах.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

2.1. Моніторинг та оцінка молодіжної політики в Україні

Моніторинг і оцінка в молодіжній сфері гарантують спрямованість та ефективність програм і заходів, які здійснюються усіма учасниками молодіжної політики на різних рівнях - національному, регіональному та місцевому. Це важливо для забезпечення сталого розвитку та самореалізації молоді. Впровадження системи моніторингу та оцінки в молодіжній сфері сприяє метушливості й результативності програм і заходів на всіх рівнях, включаючи об'єднані територіальні громади. Це важлива складова забезпечення сталого розвитку суспільства. На сьогодні системи моніторингу та оцінки реалізації програм і заходів у цій сфері перебувають на етапі запровадження й потребують належного наукового підґрунтя, оскільки вони є ключовими для формування обґрунтованої державної політики. Проведення моніторингу та оцінки дозволяє керівникам програм, організаторам, приймачам рішень та спонсорам оцінити розвиток програм чи заходів (моніторинг), вивчити ефективність їх виконання, виявити розбіжності між запланованими та досягнутими результатами (оцінка), а також з'ясувати зміни в становищі цільової аудиторії та чинники, що їх спричинили (оцінка впливу). Необхідність глибоких, якісних наукових досліджень та обґрунтування для впровадження системного моніторингу та оцінки програм, проектів і заходів у сфері молодіжної політики стає все більш актуальною. Це особливо важливо в контексті децентралізації влади, коли управління стає більш місцевим. Впровадження систем моніторингу та оцінювання на рівні територіальних громад або окремих населених пунктів під час формування та реалізації молодіжної політики та молодіжної роботи має декілька важливих переваг:

- визначення нагальних потреб та проблем молоді. Це дозволяє чітко визначити пріоритетні напрямки роботи та спрямувати ресурси на найбільш актуальні питання;

- виявлення наявних ресурсів. Системний аналіз допомагає оптимізувати використання наявних матеріальних та людських ресурсів для досягнення максимального ефекту;

- реалізація ефективної молодіжної роботи. Основані на даних моніторингу та оцінки, можна розробляти та впроваджувати адресні програми та проекти, які відповідають потребам молоді конкретної території;

- досягнення запланованих результатів. Систематичний контроль та оцінка дозволяють відстежувати хід реалізації програм та проектів, коригувати їх у разі потреби та досягати поставлених цілей.

Впровадження систем моніторингу та оцінювання не лише є важливим інструментом для підвищення ефективності молодіжної політики, але також свідчить про зрілість та відповідальність місцевого самоврядування у цій сфері. Загальна система моніторингу і оцінки є необхідною складовою частиною молодіжної політики. Без точних даних, отриманих під час досліджень, а також без регулярного огляду і аналізу результатів молодіжної роботи, неможливо оцінити реальний вплив молодіжної політики на молодь і обґрунтувати пріоритетні напрями та програми її впровадження.

Систему оглядів і оцінки національної молодіжної політики в країнах-членах Ради Європи було запроваджено у 1997 році. Процес оцінки розпочинається після отримання офіційного запиту від конкретної держави. Оцінку в кожній країні здійснює Міжнародна команда експертів, до складу якої зазвичай входять визнані дослідники молодіжних питань, один чиновник з Ради Європи та представники офіційних органів молодіжного сектора Ради Європи. Цей механізм став важливим інструментом оцінки молодіжної політики в Європі, оскільки надає конструктивні рекомендації щодо майбутнього напрямку молодіжної політики в кожній країні. Міжнародний огляд молодіжної політики України був проведений за участю команди міжнародних оглядачів Ради Європи. Україна взяла участь у цьому огляді як 19-та країна після Фінляндії, Нідерландів, Швеції, Іспанії, Румунії, Естонії, Люксембургу, Литви, Мальти, Норвегії, Словаччини, Кіпру, Вірменії, Латвії,

Угорщини, Молдови, Албанії та Бельгії. Висновки та рекомендації, які були зроблені міжнародними експертами, стали основою для розробки обґрунтованої молодіжної політики в Україні. Огляд включав оцінку стану молоді та ключових показників молодіжної політики України. Особлива увага була зосереджена на пріоритетних напрямках реалізації молодіжної політики, таких як "здоров'я та здоровий спосіб життя", "зайнятість та можливість працевлаштування", "патріотичне виховання та громадянство", "залучення молоді та молодіжна участь", "вразливість та ризики виключення". Загальний висновок оцінки полягав у тому, що молодіжна політика України була спрямована не на весь молодий контингент загалом, а на роботу з конкретними цільовими групами, такими як:

- проблемна молодь, яка включає в себе ВІЛ-інфіковану, бездомну молодь, молодих правопорушників, осіб з інвалідністю, дітей-сиріт, що потребують спеціальної допомоги та цільових програм;

- талановита молодь, яка проявляє особливі здібності або володіє спеціальними навичками чи компетенціями.

Молодіжна політика приділяє недостатньо уваги «пересічним» або «звичайним» молодим людям, які не мають соціальних проблем чи спеціальних здібностей. Розділ про моніторинг і оцінку повинен бути вбудований у національну стратегію молодіжної політики, яка визначає напрями та пріоритети у цій сфері. Ця стратегія розробляється на основі початкової оцінки ситуації, потреб і бажань молоді, а також наявних ресурсів і політики. Останніми роками урядові молодіжні програми здебільшого спрямовані на активних молодих людей, тоді як «звичайна молода людина» часто залишається поза увагою. Програми розвитку молодіжних центрів, молодіжних рад і професії «молодіжний працівник» охоплюють менше третини молоді. Більшість молодих людей не знає про існування національних, обласних або місцевих молодіжних рад, Міністерства молоді та спорту чи регіональних управлінь, або інших організацій і громадських об'єднань, відповідальних за молодіжні питання [18,19].

Стратегічне планування у формуванні молодіжної політики України було законодавчо врегульовано у 2021 році Законом України "Про основні засади молодіжної політики". Один із ключових принципів розробки та реалізації молодіжної політики в Україні - це обґрунтованість. Це означає, що всі рішення щодо молодіжної політики приймаються відповідно до потреб та бажань української молоді, визначених на основі результатів соціологічних опитувань, статистичної інформації та наукових досліджень, з урахуванням національного та міжнародного досвіду (стаття 4). Згідно із Законом, оцінка ефективності рішень та заходів у молодіжній політиці відбувається спільно молоддю та органами державної та місцевої влади на основі партнерства, щоб забезпечити результативну діяльність у цій сфері (стаття 5). Моніторинг та оцінка ефективності реалізації молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях здійснюються молодіжною радою - консультативно-дорадчим органом, який функціонує при місцевих органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування з метою залучення молоді до формулювання та втілення молодіжної політики (стаття 6). Молодіжні та дитячі громадські організації також мають право здійснювати моніторинг та оцінку реалізації молодіжної політики (стаття 12). Національна рада з питань молоді є консультативно-дорадчим органом, що створений при Кабінеті Міністрів України, і проводить аналіз та оцінку інформації про стан реалізації молодіжної політики за певний період, з метою формування узгодженої позиції щодо формування та впровадження молодіжної політики (стаття 7). Необхідність впровадження системи моніторингу та оцінки молодіжної політики України на регіональному та національному рівнях вимагає розробки відповідних інструментів, механізмів та програм навчання для фахівців у галузі молодіжної роботи та представників громадського сектору з метою поліпшення оцінки ефективності молодіжної політики. Соціологічні дослідження спрямовані на аналіз становища української молоді, оцінку її участі в суспільному житті, залучення до інститутів громадянського суспільства та вплив громадських організацій на соціальний розвиток молоді. Результати опитувань дозволяють виявити

основні соціальні потреби, такі як матеріальне забезпечення, працевлаштування, доступність якісної освіти, житлові умови, стан здоров'я та спосіб життя. Крім того, вони допомагають оцінити рівень інформованості молоді щодо молодіжної політики та визначити ефективні методи молодіжної роботи [23,24].

Одним із результатів соціологічного дослідження «Молодь України – 2021» є виявлення думок української молоді щодо найактуальніших напрямів розвитку державної молодіжної політики на національному та місцевому рівнях. На національному рівні молодь вважає найважливішими підтримку талановитої молоді (62,3%) та популяризацію здорового способу життя (42,6%). На місцевому рівні актуальними є напрями, спрямовані на підтримку талановитої молоді (40,0%), сприяння зайнятості та самозайнятості молодих людей (36,2%), а також популяризацію здорового способу життя (33,5%). Ці дані подано в гістограмі для порівняння напрямів на рівні держави та місцевому рівні на думку молоді (рис. 2.1).

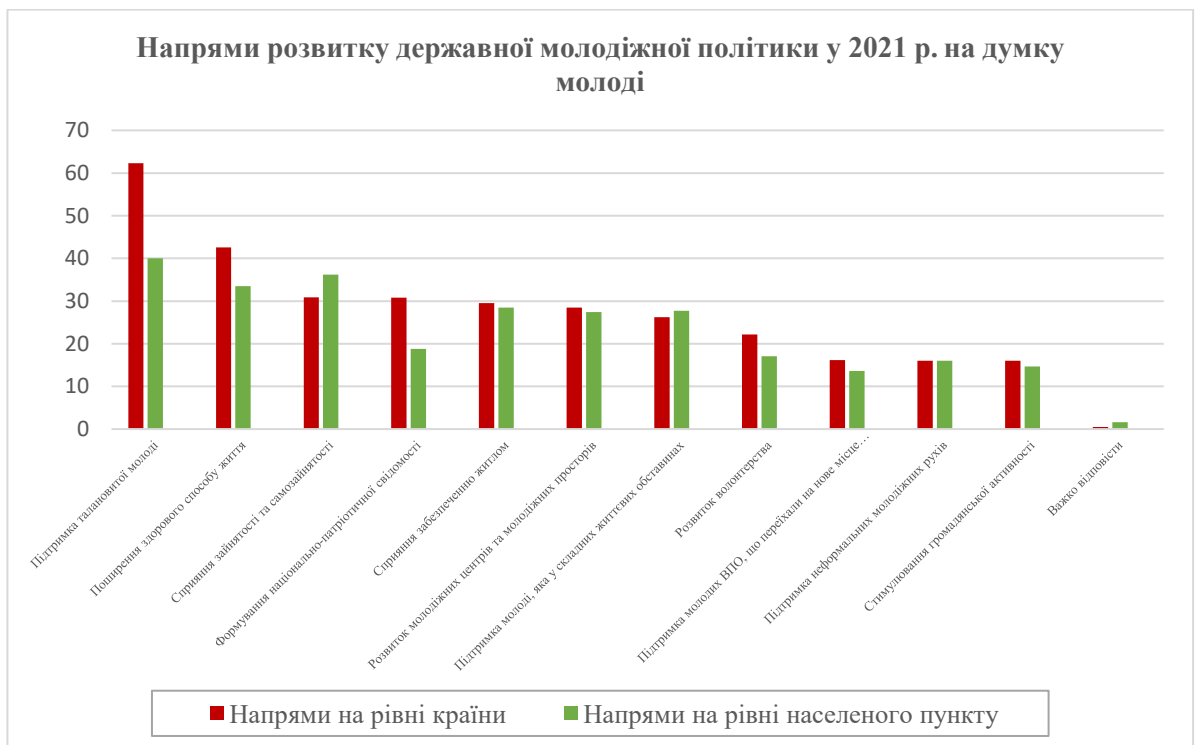

Рис. 2.1. Напрями розвитку державної молодіжної політики у 2021 році, на думку молоді.

Примітка. Складено автором за даними [28].

Наразі тривають численні дискусії щодо повоєнного відновлення країни на різних рівнях — серед міжнародної та наукової спільнот, а також представників інститутів громадянського суспільства. На місцевих і регіональних рівнях громади та обласні центри розробляють власні плани відновлення та розвитку. Уряд, своєю чергою, оголосив про роботу над низкою стратегій, деякі з яких стосуються не лише відновлення, а й впровадження нових напрямів державної політики або їх повного перезапуску. Протягом останнього року майже всі міжнародні партнери України пропонують нове бачення її відновлення, дедалі більше закликаючи здійснювати цей процес через призму розвитку людського капіталу. Проте, на жаль, ці ідеї недостатньо зосереджуються на фундаментальній частині населення — молоді. Вплив молодіжної політики на майбутнє держави важко переоцінити, оскільки вона впливає на демографію, економічний розвиток міст і сіл, інновації, а також загальний розвиток країни та нації.

У 2021 році було ухвалено новий Закон України «Про основи молодіжної політики» та затверджено Національну молодіжну стратегію 2030. Ця стратегія базується на чотирьох ключових пріоритетах: безпека, здоров'я, спроможність та інтегрованість. Важливо зазначити, що навіть після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну стратегія залишилася актуальною. Це зумовлено гнучким підходом до визначення пріоритетів, які залишаються важливими за будь-яких умов. Особливо це стосується першого пріоритету – безпеки. Йдеться не лише про створення безпечних фізичних умов для проживання молоді, але й про підвищення загальної життєстійкості молодих людей. Таким чином, інвестування в молодіжну політику – це інвестування в майбутнє країни. Це гарантія того, що Україна буде процвітаючою, демократичною та безпечною державою. Війна в Україні спричинила стрімке скорочення населення, що має жахливі наслідки, які вражають економічну, соціально-політичну та інші сфери. За даними Інституту демографії та соціальних досліджень, для подолання демографічної кризи та досягнення нульового сальдо в Україні кожна жінка має народжувати понад дві

дитини. З іншого боку, Міністерство економіки України наголошує, що для успішного економічного відновлення країні буде потрібно залучити додатково 4,5 мільйона людей. Варто зазначити, що через повномасштабне вторгнення росії близько 2 мільйонів молодих людей змушені були виїхати з України. Проте, як свідчать результати дослідження CEDOS, 76% з них висловлюють бажання повернутися додому після закінчення війни. Звідси постає основне питання: як забезпечити досягнення цих цифр [11]?

Молодіжна політика потребує переосмислення, що включає такі завдання на найближчі роки:

1. Як повернути молодь, яка виїхала через війну?
2. Як інтегрувати молодь з деокупованих територій?
3. Як економічно стимулювати розвиток молоді?
4. Як інтегрувати молодих ветеранів у суспільство?
5. Як залучити молодь, мотивовану захищати країну?

Особливої уваги потребує молодь, яка проживає на тимчасово окупованих територіях. Необхідно розробити стратегії для їхньої «ментальної» реінтеграції, відновлення їхньої ідентичності та безболісного повернення до суспільства. Зважаючи на це, необхідно переосмислити нашу молодіжну політику. Це політика, яка формує майбутнє суспільства і має відображати молодість та готовність до відновлення. Важливо вже зараз інтегрувати молодіжний аспект у всі сфери державної політики. Для подальшого розвитку молодіжної політики уряд України може залучити одну з держав-партнерів як ключового донора, відповідального за наступні кроки у цій сфері. Наприклад, як Данія взяла на себе відповідальність за відновлення Миколаєва. Громадянське суспільство разом з державою повинне розробити стратегії повернення молоді як з-за кордону, так і з тимчасово окупованих територій. Потрібно продумати, як забезпечити молодим захисникам та захисницям можливість реінтеграції та "нового початку" у суспільстві. Необхідно розробити плани щодо стимулювання молодих сімей і функціонування державних програм житла для молоді. Також важливо

зберегти молодіжний інтелект та залучити молодь у економіку, надаючи їм можливість створювати або відновлювати власний бізнес. Ситуація вимагає комплексного підходу для розв'язання демографічних проблем:

- Стимулювання народжуваності: надання державної підтримки сім'ям з дітьми, створення умов для поєднання батьківства та кар'єри, подолання гендерної нерівності.

- Залучення трудових ресурсів: створення нових робочих місць, підтримка малого та середнього бізнесу, впровадження програм професійної перепідготовки, покращення інвестиційного клімату.

- Сприяння поверненню мігрантів: забезпечення умов для реінтеграції вимушених переселенців, надання їм соціальної та економічної підтримки, розробка програм відновлення зруйнованих територій.

Вирішення цих питань має бути пріоритетним для влади на всіх рівнях, оскільки від цього залежить не лише майбутнє української економіки, але й існування нашої нації в цілому.

З початку 2015 року Міністерство молоді та спорту України регулярно проводить аналіз стану молоді, що охоплює їх соціально-економічне становище, цінності та вподобання. В кінці 2022 року, у зв'язку з повномасштабним вторгненням, було проведено оновлене дослідження з акцентом на вивчення його впливу. Це дослідження виконали аналітичний центр Sedos і дослідницька агенція Info Sapiens за ініціативою та за підтримки Представництва Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні, Програми розвитку ООН в Україні, Міністерства молоді та спорту України та за фінансового сприяння МЗС Данії [9].

Більшість молодих людей (82%) відзначили втрати внаслідок війни. Можна припустити, що ті 18% респондентів, які не відзначили втрати від війни, або не усвідомлюють їх, або вважають свої втрати незначними порівняно з втратами інших людей, оскільки стресові та економічні чинники, ймовірно, вплинули на всіх. Станом на листопад 2022 року майже половина молодих людей мала проблеми через відключення електроенергії та

нестабільний зв'язок. Проте, до моменту підготовки звіту, частота відключень електроенергії значно знизилась, що може свідчити про зменшення актуальності цієї проблеми. Найбільш поширеними втратами від війни є зниження або втрата доходу (36%) та погіршення психічного здоров'я (28%). Крім того, 18% відзначили розрив стосунків і стільки ж — розлуку з сім'єю. Також 16% повідомили про переміщення в інші населені пункти України (власне або членів сім'ї), 14% — про смерть друзів або членів сім'ї, 6% — про пошкодження житла і стільки ж — про отримання травм, пов'язаних з воєнними діями (особисто або членами сім'ї).

Рис. 2.2. Вплив повномасштабного вторгнення на молодь

Примітка. Складено автором за даними [9].

Порівняно з 2021 роком, тривога щодо здоров'я (власного або близьких) значно зросла — з 35% до 50%. Також помітно збільшилася тривога щодо психічного здоров'я — з 11% до 22%. Відсутність фінансових ресурсів, яка була основною проблемою молоді в 2021 році, тепер поступилася місцем питанням здоров'я та проблемам з електропостачанням, які відзначили 31% опитаних. При цьому доходи респондентів суттєво знизилися: якщо у 2021 році 23% стверджували, що їм не вистачає грошей на їжу або вистачає лише на базові потреби, то в 2022 році цей показник зріс до 40%. На другому місці

за тривогою після здоров'я стоять проблеми фізичної безпеки (27% опитаних), недоступність можливостей для самореалізації (19%) та проблеми з працевлаштуванням (19%). Загалом, на момент опитування 12% молоді шукали роботу, тоді як у 2021 році це питання не ставилося, але за даними Омнібусу Info Sapiens, у лютому 2022 року до вторгнення 7% молодих людей шукали роботу.

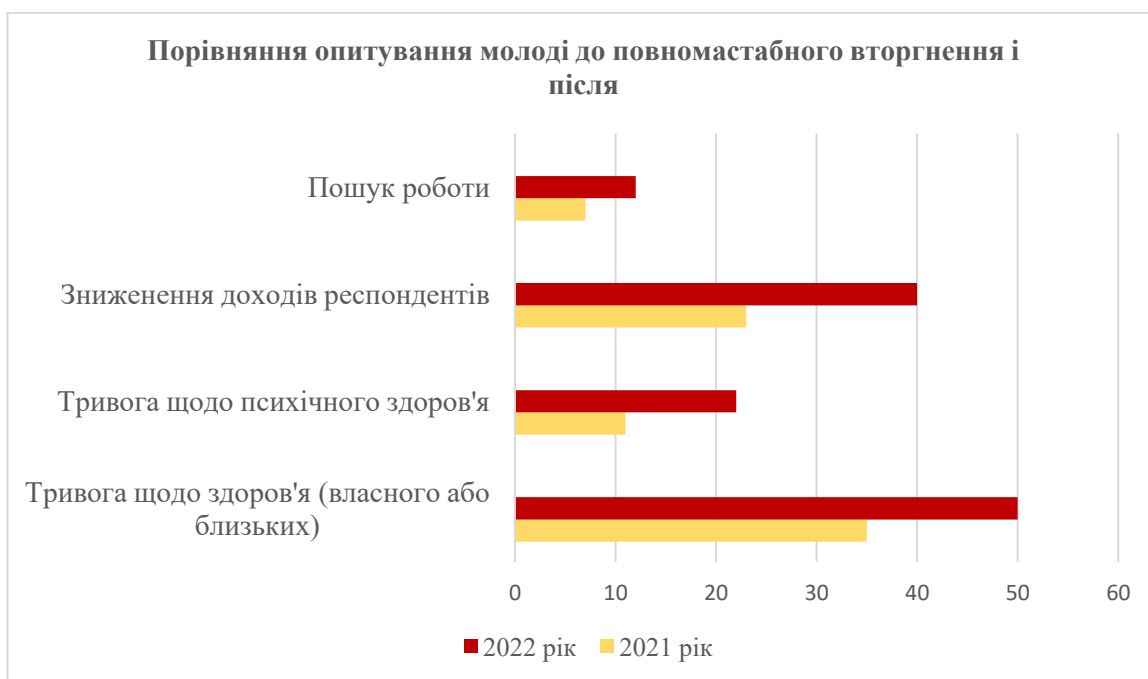

Рисунок 2.3. Порівняння опитування молоді до повномасштабного вторгнення і після

Примітка. Складено автором за даними [9].

Попри страшні втрати, завдані війною, звіт відзначає позитивні тенденції серед української молоді, що свідчать про стійкість та єдність суспільства:

1. Зростання громадської активності: За два роки кількість молодих людей, які займаються волонтерством, подвоїлася, досягнувши 42%. Більшість молодих людей бажають внести свій внесок у розвиток країни.

2. Зменшення міграційних настроїв: Кількість тих, хто не планує залишати Україну, зросла з 49% до 66%. Багато молодих людей, незважаючи на соціально-економічні виклики, готові залишатися в країні та допомагати у будівництві її майбутнього.

3. Сильне бажання повернутися додому: Ті, хто виїхав через війну, висловлюють велике бажання повернутися до України та допомогти у її відновленні.

4. Єднання у євроінтеграції та НАТО: Молодь одноголосно підтримує збереження територіальної цілісності України та прагне до членства в Європейському Союзі та Північноатлантичному альянсі.

5. Зростання толерантності: Спостерігається позитивна динаміка у ставленні до найбільш вразливих груп, таких як роми та представники ЛГБТІК+.

Хоча поширеність проблем з психічним здоров'ям зросла через війну, дослідження не показало загострення конфліктів серед молоді. Навпаки, порівняно з 2022 роком, спостерігалось зниження стурбованості проблемами в родині, труднощами у спілкуванні та невмінням вирішувати конфлікти. Найчастіше російською мовою розмовляють у сім'ї (18%), а найрідше на роботі або в навчальних закладах (9%). На жаль, 3% молоді зазнали насильства через використання російської мови під час війни (цей показник становить 9% серед тих, хто спілкується російською в родині). Проте, регулярні опитування громадської думки протягом війни свідчать про поступове зменшення кількості російськомовних, що може призвести до зниження конфліктів на мовній основі. Крім того, конфлікти можуть виникати через різні погляди щодо бойкоту російського культурного простору. 72% молодих людей підтримують бойкот, в той час як 20% є проти нього. Ймовірно, розвиток українського культурного простору може запобігти таким конфліктам. За даними переважної більшості опитаних (72%), вони готові приєднатися до процесу відновлення у своїй громаді, проте лише 1% заявили, що вже це роблять. Для збільшення громадської активності молоді, вважають респонденти, місцева влада та інші зацікавлені сторони мають акцентувати увагу на створенні та фінансуванні проектів для молоді або за її участю, організовувати публічні заходи (навчально-освітні та суспільно значущі) для молоді, спільно з іншими віковими групами, відкривати молодіжні центри для відпочинку, розвивати

програми стажувань при інституціях. Ці тенденції свідчать про те, що українська молодь – це покоління, готове до змін, віддане та вірить у майбутнє своєї країни. Їхня стійкість, єдність та прагнення до кращого життя стануть головною силою у відновленні та розвитку України [9,11].

Війна в Україні значно погіршила положення вразливих груп, таких як роми, ЛГБТ (лесбійок, геїв, бісексуалів, трансгендерів, інтерсексуалів... (далі - ЛГБТІК+)) та люди з інвалідністю. Ці групи стикаються з дискримінацією та насильством набагато частіше, ніж загальна молодь. Наведені нижче статистичні дані свідчать про це:

- Майже половина опитаних ЛГБТІК+ зазнали або були свідками насильства через свою гендерну орієнтацію та сексуальну ідентичність. Це траплялося під час волонтерства, отримання гуманітарної допомоги та навіть під час служби в армії.

- Практично всі опитані роми стикалися з дискримінацією через національну або етнічну належність. Це також відбувалося під час служби в армії.

- Третина опитуваної молоді з інвалідністю зазнала дискримінації через свій стан здоров'я. Війна лише загострила цю проблему. Ці дані свідчать про те, що вразливі групи під час війни стають ще більш уразливими. Їхні права порушуються, а доступ до основних необхідностей ускладнюється. Представники геїв, лесбійок, бісексуалів, трансгендерних та інших осіб з нетрадиційною сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю відзначають, що ставлення до них залишається поляризованим, зокрема в контексті військової обов'язковості, протягом 2022 року. Проте менш радикально налаштована молодь подолує ці упередження завдяки відчуттю спільності у випробуваннях воєнного часу, коли спільна мета та спільний ворог сприяють згладжуванню попередніх конфліктів і роблять гомофобію менш актуальною або неприпустимою, оскільки вона сприймається як частина державної ідеології РФ. Учасники ФГД також відзначають позитивний вплив

публічних військовослужбовців з ЛГБТІК+ спільноти на ставлення до цієї групи.

Характеристика воєнного досвіду ромської спільноти передусім визначається її соціально-економічним становищем, яке вже було складним до 2022 року і ще більше погіршилося через проблеми з працевлаштуванням, викликані, наприклад, заборонаю для чоловіків призовного віку перетинати державний кордон, що ускладнює можливості пошуку роботи. Члени ромської спільноти також стикаються з труднощами доступу до освіти через перехід до дистанційного навчання, коли деякі діти з ромських сімей не можуть отримати освіту через відсутність необхідних гаджетів. Крім того, роми зазначають про дискримінацію під час служби в армії [9,26].

Молодь з інвалідністю почала відчувати погіршення доступу до медичних послуг та ліків на початку повномасштабного вторгнення через проблеми з постачанням та функціонуванням аптек, лікарень і лабораторій під час бойових дій та періодичних відключень електроенергії. Крім того, досвід вимушеного переміщення погіршував ситуацію, оскільки молоді втрачалося доступ до постійних лікарів та ліків. Незручності також виникали через ускладнений або неможливий доступ до укриттів, особливо для молоді з обмеженою рухливістю або вадами зору, які мали обмежені можливості пересування в темний час доби під час відключення електроенергії. Державі та суспільству загалом необхідно негайно вжити заходів для захисту прав та гідності вразливих груп. Це вимагає:

1. Боротьби з дискримінацією та ворожнечею: слід проводити ретельні розслідування злочинів, спрямованих на основі ненависті, та притягати винних до відповідальності.

2. Забезпечення доступу до гуманітарної допомоги та інших ресурсів: кожна людина, незалежно від її етнічної належності, сексуальної орієнтації чи стану здоров'я, повинна мати можливість отримати основні потреби.

3. Підтримки та захисту: належить створити безпечне середовище для всіх груп населення, незалежно від їхньої приналежності.

Отже, молодь є динамічною силою у нашому суспільстві. Їхній потенціал, що виявляється у відкритті нових ідей та креативних рішень, є важливим для просування країни вперед. Тому політика, спрямована на молодь, має вирішальне значення у створенні сприятливих умов для їхнього розвитку та успіху. Моніторинг та оцінка цієї політики є важливим інструментом для визначення прогресу, успіхів та проблем, а також для коригування стратегій та забезпечення їхньої ефективності. На жаль, в Україні система моніторингу та оцінки потребує покращень. Їй не вистачає фінансування, координації та практичного застосування результатів. Для вирішення цих проблем пропонується:

- Збільшити фінансування для моніторингу та оцінки.
- Забезпечити кращу координацію між відповідними структурами.
- Зробити результати моніторингу та оцінки доступними та зрозумілими для широкого кола громадян.
- Розвивати культуру використання даних, отриманих у результаті моніторингу та оцінки.

Тільки завдяки комплексному підходу до моніторингу та оцінки ми зможемо розробити ефективну молодіжну політику, яка відповідатиме потребам молодого покоління та сприятиме сталому розвитку України. Крім того, важливо:

- Залучати молодь до процесів моніторингу та оцінки.
- Використовувати сучасні методи та інструменти моніторингу та оцінки.
- Співпрацювати з міжнародними експертами.

Покращення системи моніторингу та оцінки є інвестицією у майбутнє України та запорукою її сталого розвитку. Лише спільними зусиллями ми зможемо побудувати інклюзивне та справедливе суспільство, де кожен має рівні можливості.

2.2 Світовий досвід формування та реалізації молодіжної політики

В управлінні державними справами України сьогодні вирішальне завдання полягає в подальшому вдосконаленні національної стратегії молодіжної політики. Це вимагає глибокого та комплексного аналізу міжнародного досвіду. При огляді європейського досвіду формування та реалізації молодіжної політики можна виділити кілька ключових складових. По-перше, це результати діяльності Ради Європи. По-друге, досягнення Європейського Союзу. По-третє, перехідні національні механізми постсоціалістичних країн. І, нарешті, сформовані в країнах західної демократії та перевірені багатьма десятиліттями моделі підтримки молоді. Тому досвід усіх європейських країн, як тих, що пройшли подібний шлях розвитку разом з Україною, так і тих, де демократичні інститути і ринкова економіка діють протягом тривалого періоду, має велике значення для визначення пріоритетів подальшого розвитку молодіжної політики України. На вищому державному рівні в Україні визнається необхідність прискорення процесів євроінтеграції, що безумовно охоплює й молодіжну сферу [27].

Міжнародний досвід свідчить, що уряди різних країн розробляють свої підходи до молодіжної політики. У розвинених демократичних країнах молодіжна політика зазвичай має трьохрівневу структуру, яка дозволяє реалізовувати її на державному, регіональному та місцевому рівнях. Наприклад, у країнах Західної Європи на цих засадах активно створюються та впроваджуються комплексні закони про молодь. У багатьох країнах Центральної та Північної Європи молодіжна політика базується на визнанні відповідальності держави за успішну інтеграцію всіх верств молоді у суспільно-політичне життя. Аналізуючи різні міжнародні підходи, можна виділити дві основні моделі молодіжної політики цих країн. Шведська модель характеризується чіткою системою управління та добре налагодженим державним та правовим механізмом. Американська модель, навпаки, акцентує увагу на соціально незахищених групах молоді та має розгалужену мережу соціальних агентств [20].

Світовий досвід надає цікаві приклади реалізації молодіжної політики. Наприклад, у Фінляндії молодіжна політика виділена в окремий загальнодержавний напрям. Під час виборів до органів самоврядування у програмах практично всіх політичних партій, які намагаються заручитися підтримкою виборців, широко висвітлюються молодіжні питання. Відповідно до фінського законодавства, молоді люди та молодіжні організації мають всі можливості для участі в управлінні суспільством. При Міністерстві освіти діє Державна рада з питань молоді, а Національний комітет фінських молодіжних спілок об'єднує понад 50 молодіжних організацій. Представники ряду молодіжних організацій Фінляндії є членами Державної ради з питань молоді.

У Португалії з 1985 року, згідно з законодавством, функціонує благодійний фонд молодіжних організацій та Генеральна дирекція з питань молоді. В країні створено Інститут молоді, який підпорядкований Президії Ради Міністрів. У структурі Інституту є керівна рада, контрольні комісії, відділ міжнародних відносин, відділ вільного часу та молодіжних асоціацій. До складу Інституту також входять центр інформації для молоді, відділ планування та вивчення проблем молоді, відділ молодіжної адміністрації та інші підрозділи.

Загалом, у багатьох країнах накопичено значний досвід у формуванні та реалізації молодіжної політики. Залежно від способу планування та реалізації цієї політики, розрізняють неоконсервативну та соціал-демократичну моделі. Перша модель передбачає, що держава надає соціальну допомогу тим категоріям і групам молоді, які найбільше її потребують. Друга модель – соціал-демократична – застосовується у більшості європейських країн і характеризується тим, що держава бере на себе відповідальність за вирішення більшості складних проблем молоді. Як показує досвід розвинених країн, обидві моделі – неоконсервативна та соціал-демократична – успішно вирішують молодіжні проблеми. Особливістю молодіжної політики в цих країнах є її реалізація за трьома напрямками. Державні структури займаються вирішенням молодіжних проблем у соціально-економічній, культурно-

духовній сферах, а також підтримують молодіжний рух. Молодіжна політика розвинутих суспільств спрямована на стимулювання та підтримку молодіжних організацій, а також на розвиток міжнародного співробітництва. Варто зазначити, що уряди демократичних країн вибудовують свою молодіжну політику як патерналістську, тобто як певний аванс від суспільства на майбутнє. Розрахунок полягає в тому, щоб з часом отримати реальну віддачу від молоді в економіці, політиці, соціальній, духовній та інших сферах. Недарма, програма у галузі молодіжної політики у країнах Європейської Спільноти передбачає два основних принципи у вказаній послідовності:

- 1) активну й безпосередню участь молоді у її розробці та реалізації,
- 2) підтримку молодіжних ініціатив державними структурами.

Дослідники зазначають, що процес допомоги молоді у західних країнах базується на індивідуалізації, а не на колективізації; на регіоналізації, а не на централізації; на плюралізмі, а не на централізмі; і на безпосередній участі, а не на управлінні зверху. Розглядаючи державну молодіжну політику інших країн, ООН та ЄС, варто відзначити, що в Україні, як відносно молодій державі, процес формування державної молодіжної політики перебуває на початкових етапах. Але за такий короткий проміжок часу було досягнуто досить багато. Вивчення досвіду реалізації молодіжної політики за кордоном дозволить розвивати вітчизняну молодіжну політику, що безумовно сприятиме уникненню стратегічних помилок, які можуть негативно вплинути на розвиток суспільства.

У Австрії значна увага приділяється розвитку потенціалу молоді через формальне та неформальне навчання. Організатори дитячої та молодіжної роботи використовують різні терміни для опису своєї діяльності, такі як спеціаліст із відкритої роботи з дітьми та молоддю, молодіжний інформаційний працівник, молодіжний працівник, молодіжний лідер і керівник дитячих та молодіжних груп. У різних містах молодіжні центри об'єднуються в асоціації, такі як Асоціація віденських молодіжних центрів (VJZ), яка налічує більше 300 працівників. Національна мережа молодіжних

інформаційних центрів визначає критерії якості інформації для молоді на різних рівнях. Більшість професійних працівників мають спеціальну кваліфікацію з відповідним навчанням, зазвичай мінімум 60 балів ECTS або 1500 годин. Оскільки увага в Австрії переважно спрямована на учнівську та студентську молодь, програми надають перевагу неформальній освіті. Досвід Австрії з різноманітних програм університетів, що готують фахівців з молоді, може бути корисним для України, але слід зауважити, що вони переважно асоційовані з соціальною роботою, де молодіжна робота є лише однією зі складових.

У Великій Британії управління молодіжною політикою та стратегією належить Департаменту цифрових технологій, культури, медіа та спорту. Британські молодіжні працівники використовують Національні професійні стандарти (НПС) для оцінки компетентностей, необхідних у молодіжній роботі. Ці стандарти відображають різноманітність практики та політичного контексту країни. Національні програми молодіжної роботи включають:

- Навчання та розвиток громад у Шотландії.
- Робота з молоддю у Північній Ірландії.
- Служби в справах дітей та молоді в Англії.
- Стратегія молодіжної роботи та підтримки молоді в Уельсі.

Молодіжні послуги утворюють мережу, що включає громадські організації, волонтерські організації та місцеві органи влади. Незважаючи на різноманітність провайдерів, вони діють на основі спільних цінностей молодіжної роботи. Послуги надаються для молоді віком від 13 до 19 років, а також навички особистісного та соціального розвитку для вікових груп 11-13 років і 19-29 років. У Великій Британії велика увага приділяється професійним стандартам, включаючи ті, що стосуються молодіжної роботи. Враховуючи те, що Україна вже має свій професійний стандарт молодіжного працівника, важливо розглянути різноманітність молодіжних послуг для різних вікових груп.

У Данії відсутня окрема законодавча база, присвячена молоді. Замість цього, ці питання врегульовані різними законами. Це призводить до того, що всі молодіжні реформи часто є міжсекторальними і спільно координуються декількома міністерствами. Основна відповідальність за публічну молодіжну роботу у Данії лежить на муніципалітетах. Більшість таких ініціатив отримують фінансування через державні субсидії та різні форми оплати користувачів. Діти та молодь можуть приєднатися до різноманітних програм дозвілля в молодіжних центрах (10-14 років) та клубах (14-18 років) після закінчення школи. Данська молодіжна рада (DUF) об'єднує близько 80 дитячих та молодіжних організацій, представляючи різні сфери від скаутів до політичних та культурних організацій. Створення Українсько-данського молодіжного дому у Києві 2020 року Данською молодіжною радою та Данським інститутом культури сприяє міжкультурним зв'язкам та обміну досвідом між українською та данською молоддю.

Перший акт, що регулює роботу з молоддю в Естонії, був ухвалений у 1936 році і відомий як "Акт про молодіжні організації". У цій країні розглядають молодіжний сектор як сферу, яка включає як роботу з молоддю, так і молодіжну політику, оскільки вони мають глибокі зв'язки одна з одною. Оцінка якості молодіжної роботи здійснюється різними способами, залежно від механізму функціонування, проєкту або програми. З 2016 року в країні діє професійний стандарт для молодіжних працівників, який визначає їхню роль, мінімальні вимоги та компетенції, включаючи етичний кодекс. Навчання з молодіжної роботи доступне в трьох академічних закладах Естонії: Талліннському університеті, Нарвському коледжі Тартуського університету та Академії культури Вільянді Тартуського університету. Оцінка компетентностей молодіжних працівників проводиться шляхом процесу професійної кваліфікації, незалежно від того, чи були ці компетенції отримані за допомогою неформальної, інформальної чи формальної освіти та тренінгів. Молодіжна робота може здійснюватися як на оплачуваній посаді, так і на волонтерських засадах. Для оцінки стану послуг місцевої влади, включаючи

молодіжний сектор, для естонської молоді був створений спеціальний інструмент даних під назвою Noorteseire Juhtimislaud, а також окремий веб-сайт. Досвід Естонії у впровадженні формальних програм освіти для молодіжних працівників може бути вельми корисним для України, оскільки вони включають не лише професійні стандарти, але й освітні компоненти, які надають базу для розробки відповідних навчальних програм у вищих навчальних закладах.

Молодіжні центри та простори в Італії розпочали свою діяльність ще з 1970-х років і відрізняються своєю автономією від інституцій, сприяючи культурному та соціальному розвитку молоді. Перші кроки в «традиційній» молодіжній роботі в країні були зроблені на початку 1990-х років, завдяки проектам, що отримали фінансування від ЄС. До цього моменту соціально-освітню діяльність для молоді в Італії здійснювали громадські організації, скаутські товариства, церкви, парафії тощо. У деяких регіонах та муніципалітетах використовується термін «Animatore socio-educativo» (соціально-педагогічний аніматор), щоб описати професію молодіжного працівника, оскільки в Італії багато професійних титулів визначаються на регіональному рівні, а не національному. Окремі регіони, такі як Кампанія, П'ємонт і Апулія, визнали необхідність введення спеціальних навчальних програм для молодіжних працівників на рівні законодавства. Національно не існує мінімальних стандартів кваліфікації для молодіжних працівників, хоча деякі регіони вже запровадили їх. Більшість молодіжних працівників є волонтерами, які пройшли короткі курси або навчалися на практиці. Останнім десятиліттям ключовим стимулом для розвитку молодіжної роботи в Італії стали програми фінансування ЄС, які сприяли мобільності та обмінам. Наразі основний акцент приділяється працевлаштуванню та освіті молоді. У Італії молодіжна робота розглядається як неформальний освітній процес, спрямований на створення спільноти активного громадянства серед молоді та на підтримку солідарності між поколіннями. Співпраця між освітніми закладами та громадськими молодіжними організаціями призвела до спільних

проектів, спрямованих на розвиток більш цілісного підходу до освіти, що базується на поєднанні формальних, неформальних та інформальних аспектів. У Італії відсутні національні мінімальні кваліфікаційні стандарти для молодіжної роботи, проте регіони, які вже ввели їх, продемонстрували більш цілісний підхід до цієї сфери. Зміцнення співпраці та спільних проектів між молодіжними організаціями та освітніми закладами може бути корисним для України [14].

Напрацювання над системою молодіжної роботи в Литві почалося з 2009 року. Хоча відкрита робота з молоддю розпочалася раніше, вона в основному базувалася на фінансуванні проектів. У 2010 році в країні була прийнята Концепція відкритих молодіжних центрів та просторів. У 2019 році внесені останні зміни до Закону про основи молодіжної політики, які встановили офіційні визначення молодіжної роботи та молодіжного працівника, а також визначили поняття відкритої роботи з молоддю, відкритого молодіжного центру, відкритого простору, неформальної освіти та вимоги до якості молодіжної роботи у законі. У Литві також випробовується нова концепція відкритих просторів та територій для молоді. Це адаптовані для роботи з молоддю майданчики або кімнати, які можуть знаходитися вже в існуючих закладах, таких як культурні, освітні, спортивні або соціальні центри. Ці простори готові до відкритої роботи з молоддю з використанням наявних інструментів або методологічної бази. Також у процесі створення нової системи фінансування неформальної освіти молоді було запущено пілотний проєкт у чотирьох муніципалітетах. Останнім часом у Литві фокус роботи з молоддю зсувається з розвитку інфраструктури на освітні цілі, спрямовані на підтримку формування активних громадян та співпрацю між різними секторами у сфері молодіжної політики. Програма «Building friendship: Ukrainian and Lithuanian Centres» є спільною програмою обміну працівниками молодіжних центрів України та Литви. У 2022 році у Вільнюсі було відкрито перший в Європейському Союзі Український центр для громадян, які були вимушені виїхати з України. Литовська концепція адаптації існуючих кімнат у

культурних, освітніх, спортивних або соціальних центрах для потреб молоді може бути відмінним прикладом для швидкого створення молодіжного простору у громаді в Україні.

Модель молодіжної політики Німеччини спирається на міцну законодавчу базу та характеризується помірним втручанням держави у справи молоді та наданням допомоги тим, кому вона дійсно необхідна. Крім того, вона активно залучає широку аудиторію молоді до вирішення власних проблем. Молодіжна політика в країні має чітку структуру за рівнями - загальнонаціональним, регіональним і місцевим, з відповідальністю за її розробку у Міністерстві сім'ї та молоді. У всіх великих містах Німеччини функціонують інформаційні молодіжні центри. Держава також активно працює над захистом молоді від негативного впливу ЗМІ та розвиває програми підтримки молодіжного підприємництва й кооперації. Фінансування молодіжних програм в основному здійснюється на муніципальному та регіональному рівнях, що дозволяє забезпечити більш адресну допомогу, враховуючи потреби та особливості кожного регіону. Поточні теми молодіжної роботи включають залучення молодих людей з інвалідністю та біженців до роботи з дітьми та молоддю, а також аналіз можливостей, обмежень та наслідків цифрової революції. Навіть при мінімальному втручанні у життя молоді держава активно фінансує численні молодіжні організації, в тому числі DNK - робочу групу, створену Федеральною молодіжною радою та Радою політичних молодіжних організацій, яка надає підтримку молодіжним організаціям України.

Починаючи з 1990 року, в Польщі спостерігається зростання активності громадських організацій, включаючи молодіжні, та подальший розвиток сектору. Молодіжна політика переважно реалізується шляхом делегування повноважень молоді. Наприклад, у Лодзі оголошується конкурс на проекти з певним фінансуванням, де молодь з 12 років може подавати проекти індивідуально або в групах, необхідно отримати 5 підписів від району для їхньої реалізації. Вступ Польщі до Європейського Союзу у 2004 році та доступ

до європейського фінансування молодіжних проектів визначили нову еру в розвитку молодіжних організацій та перспектив педагогіки, орієнтованої на молодь. Цей напрямок розвитку передбачає ставлення до молодих людей як до партнерів, агентів і співавторів, а не просто як одержувачів послуг. У Польщі проводиться щорічна навчальна зустріч, яка сприяє підвищенню компетентності молодіжних працівників - Youth Work School. Цей захід популяризує суб'єктивний підхід, що базується на європейській моделі молодіжної роботи та методах неформальної освіти. Метою роботи з молоддю в такому розумінні є не лише розвиток компетенцій, а й формування особистості та світогляду через призму демократичних цінностей. Молодіжна політика у Польщі неможлива без діалогу, партнерства та включення молоді в суспільні процеси. Схожими прикладами такого партнерства є молодіжні ради на різних рівнях, від місцевого до європейського, та систематизований діалог, у рамках якого Європейський Союз проводить консультації з молоддю. Припускається, що вступ України до ЄС також може зміцнити включення української молоді в суспільні процеси держави [14,27].

Модель молодіжної політики в США передбачає обмежену участь держави у вирішенні питань, що стосуються молоді. Однак у Сполучених Штатах соціальна робота з молоддю та молодими сім'ями отримала особливий статус та стала окремою професією завдяки реалізації концепції Мері Річмонд про мобільну соціальну роботу. Цей підхід дозволяє працювати з молоддю в будь-якому місці та забезпечує більш індивідуалізований підхід та увагу до їхніх потреб. Однією з особливостей моделі молодіжної політики в США є розвиток ефективних структур самоврядування в школах, коледжах та університетах, де молодь отримує необхідні соціальні, комунікативні та управлінські навички, а також можливості для активної участі. У США діє багато програм підтримки та захисту молоді, таких як Youth Defense League, League of Unlimited Campus Opportunities, Students for Elimination of Hunger, Facing the Street. Крім того, існують програми допомоги самотнім матерям віком до 20 років, програма "Включення в міські проблеми" та програма

"Армія порятунку", що охоплюють різні соціальні групи молоді. Також у США існує розвинена система скаутів, яка сприяє вихованню характеру та фізичного розвитку майбутніх громадян. Завдяки різноманітним навчальним та позашкільним програмам у молодіжних центрах молодь віком від 15 місяців до 18 років розвивається соціально та емоційно, а також формує необхідні навички для майбутньої кар'єри. Наприклад, Молодіжні центри Чикаго (СУС) щорічно залучають понад 1500 молодих людей та їхні сім'ї до різних заходів. Подібно до Німеччини, США мінімально втручається у регулювання процесу вирішення молодіжних питань. Однак концепція мобільної соціальної роботи з молоддю пропонує більш індивідуалізований підхід та увагу до потреб молоді. Впровадження мобільної соціальної роботи в послуги молодіжних центрів може позитивно вплинути на якість молодіжної роботи в Україні.

У Франції поняття "молодіжна робота" не має чіткого визначення та не регулюється одним законом, оскільки воно адаптується до різних контекстів і професійних практик. Зазвичай молодіжна робота в цій країні пов'язана з галузями соціальної роботи, культури та освіти та спрямована на всіх молодих людей віком до 25 років. Діяльність, яку здійснюють молодіжні працівники, варіюється в залежності від потреб молоді. Можна виділити щонайменше чотири основні професії у цій галузі.

- Перша група - це "координатори соціокультурної діяльності" (*animateurs socioculturels*), які є основою молодіжних працівників. Вони зазвичай працюють у місцевих урядових органах або неприбуткових організаціях, що фінансуються за рахунок державних грантів.

- Друга група - "працівники з особливими потребами" (*éducateurs spécialisés*), які працюють з молодими людьми, які опинилися в складних життєвих обставинах або потребують захисту від порушень прав або небезпеки з боку сім'ї.

- Третя група - це "операційні менеджери" (*chargés de mission*) у центрах зайнятості молоді (*Missions locales pour l'emploi des jeunes*), які допомагають молодим людям віком від 16 до 25 років знайти роботу.

- Четверта група - молодіжні працівники, які спеціалізуються у сфері охорони здоров'я. Вони фокусуються на попередженні ризикованої поведінки молоді, такої як вживання алкоголю, наркотиків або небезпечне поведіння на дорозі.

Концепція спеціалізації молодіжної роботи, яка враховує основні потреби молоді, може слугувати як відмінним прикладом для чіткого розподілу функцій та повноважень молодіжних працівників. У разі значного збільшення числа молодіжних працівників на місцевому рівні в Україні, важливо враховувати практики та досвід інших країн світу. Проте, необхідно звертати увагу на вікові особливості молоді в цих країнах, оскільки вони можуть значно вплинути на пріоритети та методи роботи з молоддю. Додатково, враховувати економічні, політичні та соціальні умови кожної країни є важливим аспектом, оскільки досвід кожної з них унікальний. Отже, впровадження подібних практик в Україні має відбуватися з урахуванням адаптації та взаємодії з подібними потребами саме української молоді [12].

Отже, останні роки показують, що у світі, що швидко змінюється, стратегічні переваги матимуть суспільства, які успішно використовують потенціал інноваційного розвитку, де ключову роль відіграє молодь. Тому в сучасній Україні важливо акцентувати увагу на ефективному втіленні державної молодіжної політики на різних рівнях управління. Саме молодь буде відповідальною за будівництво нової, прогресивної європейської держави – України. Однак наразі в цій сфері ми спостерігаємо кілька негативних тенденцій, які потребують аналізу та прийняття заходів для їх вирішення. Це дозволить створити ефективний механізм реалізації державної молодіжної політики в Україні. Для виявлення інноваційних методів формування та втілення національної державної молодіжної політики розглянуто досвід Європейських країн у цьому питанні.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

3.1. Інноваційні напрями молодіжної політики в Україні

На сучасному етапі розвитку суспільства слід відзначити зміну ставлення громадськості до людей з особливими потребами, що призвело до переходу від старої парадигми «повноцінна більшість — неповноцінна меншість» до нової — «єдине суспільство, що включає людей з різними потребами». За результатами проведеного мною опитування, респонденти зазначили, що:

- Варто звернути увагу на часті випадки бунінгу молоді за їхню орієнтацію, стиль, смак і тд.
- Покращити обізнаність у сфері сексуальної освіти(безпечного сексу, гінекологічних хвороб).
- Потрібно піднімати теми щодо гендерної рівності, ЛГБТ+ спільноти.
- Необхідність підтримування моральних цінностей.
- Також важливо забезпечити молодим людям можливості для культурного розвитку, доступ до культурних подій та розважальних заходів.

У цьому контексті важливо підкреслити впровадження інклюзивної моделі освіти в Україні, що вимагає створення нормативної бази та дотримання відповідних організаційних і соціально-педагогічних умов для забезпечення рівних прав на освіту для дітей з особливими потребами. Залучення молоді займає важливе місце в міжнародному порядку денному. Це зумовлено тим, що сучасне покоління молоді є найбільшим у світі, і молоді люди складають більшість населення в багатьох країнах, що розвиваються. Основною причиною уваги до молоді з боку національних урядів і міжнародної спільноти є занепокоєння, що велика кількість молоді може спричинити нестабільність. Однак, велике молоде населення представляє унікальний демографічний дивіденд, який може сприяти тривалому миру та економічному процвітанняю

за умови інклюзивної політики. Як сказала Кофі Аннан, колишній Генеральний секретар ООН: «Ніхто не народжується хорошим громадянином; жодна нація не народжується демократією. Швидше, обидва є процесами, які продовжують розвиватися протягом життя. Молодь повинна бути включена з народження. Суспільство, яке відрізає себе від своєї молоді, розриває свій життєвий шлях; воно приречене на смерть» [6].

Соціальне відчуження загалом стосується процесів, які перешкоджають окремим особам, групам або громадам отримувати доступ до прав, можливостей і ресурсів, що зазвичай доступні членам суспільства. За соціальне відчуження часто відповідають структурні сили, такі як закони, державна політика, інституційна практика, організаційна поведінка та домінуючі ідеології, цінності й переконання. Перелік молодих людей, які можуть піддаватися соціальному відчуженню, є майже нескінченним. Він включає молодь з обмеженими можливостями, представників етнічних, сексуальних і релігійних меншин, безпритульну молодь або неповнолітніх правопорушників тощо. Водночас важливо враховувати: появу нових груп молоді, яким загрожує соціальне відчуження; місцеві особливості відчуження для деяких груп; перехресний характер дискримінації. ЄС розглядає соціальну інтеграцію як «процес, який забезпечує людям, що перебувають під загрозою бідності та соціальної ізоляції, доступ до можливостей та ресурсів, необхідних для повноцінної участі в економічному, соціальному та культурному житті, а також для досягнення рівня життя та добробуту, що вважаються нормальними у їхньому суспільстві. Соціальна інтеграція також сприяє більш активній участі вразливих груп і осіб у прийнятті рішень, які впливають на їхнє життя, і забезпечує доступ до їхніх основних прав». Соціальна інтеграція є однією з восьми сфер політики, що підкреслює всебічний підхід Молодіжної стратегії ЄС [32].

Інклюзивна молодіжна група – це місце, де молода людина відчуває себе гостинно, безпечно та комфортно, і де вона може відзначати свою унікальну ідентичність, зокрема ті аспекти, які вирізняють її серед інших, такі як

культурна або етнічна приналежність, сексуальна орієнтація, здібності, стать, здоров'я (включно з психічним здоров'ям), освіта, батьківський статус, залучення до ювенальної юстиції, опіка тощо. Ви зможете визначити, що ваша група є інклюзивним простором, якщо її склад відображає різноманітність вашої спільноти. Якщо ваша спільнота дуже різноманітна, ваша група повинна відображати цю різноманітність. Наприклад, якщо щонайменше 7,5% населення є ЛГБТІ+, чи знаєте ви, що у вашій групі є ЛГБТІ+ молоді люди? Або якщо 10% населення має інвалідність, чи є у вашій групі 10% молоді з інвалідністю? Однак, справа не в цифрах або заповненні квот. Важливо створити інклюзивний простір і залучити молодих людей, яких важко охопити. Основне значення мають саме дії, а не цифри. Цифри лише відображають успіх цих дій [13,32].

Молодь з особливими потребами в Україні зіткнулася зі значними труднощами у здійсненні свого потенціалу та отриманні повноцінного життя. Часто вони мають обмежений доступ до якісної освіти, достойної зайнятості та необхідних соціальних послуг. Крім того, їх часто обділяють дискримінація, стигматизація та виключення з суспільства. Для того, щоб покращити умови життя молоді з особливими потребами, необхідно внести системні зміни в молодіжну політику України.

1. Забезпечення рівного доступу до освіти, працевлаштування та інших соціальних послуг.

Держава та влада на місцях можуть впровадити ряд заходів для реалізації цього пункту у молодіжній політиці:

Інклюзивна освіта: Для забезпечення рівного доступу до освіти необхідно реформувати систему освіти, включаючи розвиток інклюзивних навчальних програм та створення доступного навчального середовища. Держава повинна забезпечити фінансування на підготовку та підтримку кваліфікованих педагогічних кадрів, розробку спеціальних навчальних матеріалів та технічних засобів, які допоможуть учням з особливими потребами успішно навчатися.

Професійне навчання: Розробка спеціальної програми професійної підготовки та перепідготовки, спрямовані на підвищення кваліфікації молоді з особливими потребами. Ці програми повинні бути доступними і адаптованими до їхніх потреб та можливостей.

Доступність соціальних послуг: Забезпечення доступності різноманітних соціальних послуг для молоді з особливими потребами, що включає медичні послуги, психологічну допомогу, соціальну підтримку та реабілітаційні послуги. Важливо забезпечити фінансування та розвиток інфраструктури для надання цих послуг у всіх регіонах країни.

Житло та інфраструктура: Держава має приділити особливу увагу створенню доступного житла та інфраструктури для молоді з особливими потребами. Це може включати: будівництво адаптованих житлових приміщень, розробку програм забезпечення інвалідів технічними засобами для пересування та створення доступних громадських просторів і транспортної інфраструктури; забезпечення доступності публічних будівель, транспорту та інших громадських місць для людей з інвалідністю, включаючи пандуси, ліфти, спеціальні туалети, марковані шляхи та інформаційні табло; розробка та впровадження стандартів доступності для публічної інфраструктури; надання пільг для людей з інвалідністю при користуванні публічним транспортом; забезпечення доступності інформації про публічні послуги для людей з інвалідністю, включаючи інформацію в мові жестів та на шрифті Брайля.

2. Створення відкритого та дружнього середовища

Соціальне включення: Потрібно підтримувати та просувати ідею інклюзивного ставлення до людей з особливими потребами та інших меншин в суспільстві. Це вимагає проведення просвітницьких кампаній, боротьби зі стереотипами та упередженнями, а також активної участі представників цієї групи в різних сферах життя.

Культурна різноманітність: Важливо забезпечити доступ до культурних заходів для людей з особливими потребами. Це означає розробку та підтримку інклюзивних програм та заходів, що враховують потреби та можливості цієї

групи. Забезпечення доступності культурних заходів для людей з інвалідністю, включаючи субтитрування та аудіопереклад вистав, концертів. Також важливо підтримувати та сприяти творчості та самовираженню людей з інвалідністю у культурному житті суспільства.

3. Впровадження інноваційних технологій

Мобільні додатки та онлайн-платформи: Створення спеціальних мобільних додатків та веб-платформ, що надають інформацію про права та можливості людей з інвалідністю, а також забезпечують доступ до соціальних послуг. Це дозволить зробити інформацію доступною та зрозумілою для всіх користувачів, незалежно від їхніх можливостей.

Використання штучного інтелекту: Використання штучного інтелекту для персоналізації освітніх та професійних програм для людей з інвалідністю. Завдяки аналізу даних та адаптації програм до потреб конкретних користувачів, можна забезпечити ефективно та індивідуальне навчання.

Розробка віртуальних та доповнених реальностей: Створення віртуальних та доповнених реальностей, що дозволять людям з інвалідністю досліджувати світ та здобувати нові навички. Ці технології можуть стати потужним інструментом для відкриття нових можливостей та розвитку для людей з різними видами обмежень.

4. Міжнародна співпраця

Участь у міжнародних програмах та проектах:** Активна участь в міжнародних програмах та ініціативах, спрямованих на покращення якості життя людей з інвалідністю. Це включає участь у спільних дослідницьких проектах, обмін досвідом та найкращими практиками з іншими країнами.

Залучення міжнародних інвестицій: Залучення міжнародних інвестицій для розвитку інклюзивної інфраструктури та впровадження нових технологій, спрямованих на полегшення життя людей з інвалідністю.

5. Соціальне підприємництво

Підтримка соціального підприємництва: Заохочення розвитку соціальних підприємств, спрямованих на створення робочих місць для людей

з інвалідністю та виробництво товарів та послуг, що відповідають їхнім потребам.

Співпраця між людьми з інвалідністю та підприємцями: Сприяння співпраці між людьми з інвалідністю та підприємцями для створення нових інноваційних продуктів та послуг, що враховують потреби цільової аудиторії.

Надання підтримки соціальним підприємствам: Надання фінансової та консультаційної підтримки соціальним підприємствам, які діють у сфері інклюзії та забезпечення рівних можливостей для всіх.

Молодь, незалежно від своєї сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності або особливих потреб, повинна мати можливість жити гідним життям, вільним від будь-якої форми дискримінації та насильства. На жаль, в Україні молодь з ЛГБТ-спрямуванням та молодь з інвалідністю зіткнулися зі значними перешкодами у реалізації свого потенціалу.

1. Законодавчі зміни:

- Належить внести законодавчі зміни, щоб криміналізувати випадки гомофобної ненависті та дискримінації.

- Необхідно запровадити правовий захист ЛГБТ-людей від будь-яких форм дискримінації в усіх сферах життя, включаючи освіту, працевлаштування, житло, охорону здоров'я та доступ до соціальних послуг.

- Важливо забезпечити рівноправний доступ до правосуддя для представників ЛГБТ-спільноти.

- Слід активно ратифікувати міжнародні угоди, які гарантують рівні права для ЛГБТ-людей, і вживати конкретних заходів для їхнього виконання в національному законодавстві.

2. Просвітницька діяльність:

- Проведення інформаційних кампаній з метою підвищення освіченості та прийняття ЛГБТ-спільноти серед різних верств населення, включаючи учнів, студентів, батьків, вчителів, медичних працівників, державних службовців та правоохоронців.

- Розробка та впровадження навчальних програм з питань прав ЛГБТ-спільноти та їхньої інклюзії в освітніх закладах.

- Створення інформаційних ресурсів, доступних українською мовою, що стосуються ЛГБТ-людей та їхніх прав.

- Підтримка ЛГБТ-медіа та журналістів, що займаються висвітленням питань, що стосуються прав представників ЛГБТ-спільноти.

3. Підтримка ЛГБТ-центрів та правозахисних організацій:

- Забезпечення фінансування ЛГБТ-центрів та правозахисних організацій, які надають юридичну, психологічну та соціальну допомогу ЛГБТ-людям.

- Створення безпечних просторів для ЛГБТ-молоді, де вони можуть вільно спілкуватися, отримувати підтримку та брати участь у різних заходах.

- Залучення ЛГБТ-центрів та правозахисних організацій до розробки та реалізації молодіжної політики.

- Створення онлайн-платформи для реєстрації та моніторингу випадків дискримінації та насильства щодо ЛГБТ-молоді.

- Розробка інтерактивних освітніх програм для шкіл та університетів з питань ЛГБТ-прав та інклюзії.

- Створення мобільного додатку, який би надавав інформацію про ЛГБТ-дружні місця та послуги в Україні.

- Запровадження програм менторства, які б з'єднували ЛГБТ-молодь з успішними ЛГБТ-професіоналами.

- Проведення конкурсів грантів для ЛГБТ-молодіжних організацій, які реалізують інноваційні проекти з захисту прав та інтересів ЛГБТ-молоді.

Крім того, важливо пам'ятати, що вдосконалення молодіжної політики є лише одним із кроків на шляху до забезпечення рівних прав та можливостей для всіх молодих людей. Покращення життя молоді з особливими потребами в Україні потребує комплексного підходу, який охоплює всі сфери життя. Це потребує спільних зусиль уряду, громадянського суспільства та бізнесу. Захист прав та інтересів ЛГБТ-молоді та молоді з особливими потребами є важливим

завданням для суспільства. Вдосконалення молодіжної політики в цій сфері потребує комплексного підходу, який охоплює законодавчі зміни, просвітницьку діяльність, створення інклюзивного середовища та боротьбу з дискримінацією. Необхідно також змінювати ставлення суспільства до ЛГБТ-людей та людей з інвалідністю, боротися з дискримінацією та ненавистю у всіх її формах, та сприяти створенню інклюзивного суспільства, де кожен має можливість реалізувати свій потенціал. Ключовим аспектом є участь молодих людей з різними потребами та досвідом у розробці та реалізації молодіжної політики. Це допоможе зробити цю політику більш ефективною та відповідати реальним потребам молоді. Я вірю, що Україна може стати країною, де всі молоді люди, незалежно від їхньої сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності чи особливих потреб, мають рівні права та можливості. Для цього нам необхідно докласти спільних зусиль, щоб змінити законодавство, створити інклюзивне середовище та боротися з дискримінацією.

3.2. Роль молодіжної політики в соціально-економічному розвитку держави.

Сучасна ситуація в Україні вимагає розробки стратегій стабілізації соціальних процесів та гарантування якісних управлінських рішень, спрямованих на збереження та розвиток інтелектуального та трудового потенціалу суспільства. Подальший успіх залежить від ефективної молодіжної політики, що відповідає потребам молоді та враховує погляд держави на майбутнє. За результатами проведеного мною опитування, респонденти зазначили, що:

- В молодіжній політиці нашої країни важливо звернути увагу на забезпечення доступності освіти, можливостей для зайнятості та розвитку кар'єри, а також створення умов для активної участі молоді в прийнятті рішень та формуванні політики.

- Не вистачає підтримка молоді без досвіду роботи.

- Про важкість працевлаштування навіть з-за наявності професійної освіти.
- Варто звернути увагу на більш досконалому навчанню у програмах стажування відповідно до інтересів молоді.
- Недостатньо можливостей.
- Не вистачає мережевої взаємодії обласних молодіжних рад та їхнього започаткування на місцевому рівні, співпраці таких рад із органами місцевого самоврядування. Така взаємодія дозволила б створити простір для молоді, як наслідок знати її потреби та забезпечувати відповідні умови для реалізації та розвитку потенційних державних службовців та працівників ОМС.
- Не вистачає можливостей та і взагалі про це дуже рідко говорять. Потрібно розвинути канали для залучення молоді (ЗМІ, реклама).
- Молодь не допускають до владних структур, оскільки ще занадто юні.
- Немає фінансування.

Ось такі хвилюючі питання респонденти зазначили в опитуванні. Молодь є ключовим чинником у соціальних трансформаціях, економічному прогресі та технічному розвитку України. Держава повинна створювати сприятливі умови для їхнього соціального зростання, реалізуючи молодіжну політику, що відповідає потребам сьогодення та майбутнього. Лише за наявності ефективних гарантій та умов для розвитку молоді можна очікувати, що вони активно включатимуться у всі сфери життя суспільства, відповідаючи його потребам. Молоді люди – це рушійна сила будь-якого суспільства. Їхні креативні ідеї, новаторський підхід та ентузіазм - це те, що дає поштовх до розвитку та інновацій. Підтримка молодіжних ініціатив та стартапів є ключовим фактором для економічного зростання, соціального прогресу та створення нових робочих місць [23,26].

1. Фонд для підтримки молодіжних ініціатив та стартапів:

- Створення фонду, який буде надавати гранти та інші фінансові ресурси для реалізації кращих молодіжних ідей, може стати потужним каталізатором розвитку. Цей фонд може фокусуватися на таких напрямках:

- Інноваційні технології: підтримка проектів, які використовують новітні технології для вирішення актуальних проблем.

- Соціальне підприємництво: допомога молоді у створенні та розвитку підприємств, які мають на меті вирішення соціальних проблем та покращення життя людей.

- Культура та мистецтво: підтримка молодих талантів у сфері культури та мистецтва, сприяючи розквіту української культури.

2. Консультативна та менторська підтримка:

Молоді підприємці часто стикаються з численними викликами на шляху до успіху. Надання їм доступу до досвідчених консультантів та менторів може значно підвищити їхні шанси на успіх. Ментори можуть ділитися своїми знаннями, досвідом та зв'язками, сприяючи молодим підприємцям у подоланні складнощів ведення бізнесу

3. Програми швидкого розвитку та "бізнес-інкубатори"

Це програми, які надають молодим підприємцям інтенсивну підтримку протягом короткого періоду часу. Ці програми можуть включати такі послуги:

- Навчання та тренінги: допомога молодим підприємцям у розвитку необхідних навичок та знань для ведення бізнесу.

- Мережеві можливості: надання доступу до потенційних інвесторів, партнерів та клієнтів.

- Робочий простір: забезпечення молодих команд зручним офісним приміщенням.

Підтримка молодіжних ініціатив та стартапів – це інвестиція в майбутнє України. Вона може сприяти створенню динамічної та конкурентоспроможної економіки, а також дати молодим людям можливість реалізувати свій потенціал та зробити свій внесок у розвиток країни. Важливо також зазначити, що підтримка молодіжних ініціатив та стартапів має бути комплексною. Це

означає, що крім вищезазначених заходів, необхідно також створити сприятливий правовий та регуляторний клімат, а також сприяти розвитку культури підприємництва в Україні. Завдяки спільним зусиллям держави, бізнесу та громадянського суспільства ми можемо створити сприятливі умови для розвитку молодіжних ініціатив та стартапів, що буде сприяти розвитку та процвітанню України.

Також хотілось б підняти питання залучення молоді до участі в управлінні державою та місцевими громадами, що є не лише важливим кроком на шляху до демократизації та розвитку громадянського суспільства, але й ключовим фактором для забезпечення стійкого та інклюзивного розвитку країни. Напрямки вдосконалення цієї сфери:

1. Зниження вікового цензу для участі у виборах та обрання на посади в органах влади: Існуюча практика встановлення вікових обмежень для участі у виборах та обрання на посади в органах влади часто призводить до того, що молодь не має можливості впливати на рішення, які безпосередньо впливають на її життя. Зниження вікового цензу може мати ряд позитивних наслідків:

- Підвищення рівня політичної участі молоді: Це може призвести до того, що більше молодих людей йтимуть на вибори, балотуватимуться на посади та братимуть участь у політичному житті країни.

- Більш представницькі органи влади: Органи влади, до складу яких входять представники різних вікових груп, будуть краще враховувати потреби та інтереси всіх верств населення, включаючи молодь.

- Нові ідеї та свіжий погляд: Молоді люди можуть принести нові ідеї та свіжий погляд на вирішення проблем, з якими стикається суспільство.

2. Створення молодіжних рад та консультативних органів при органах влади:

Створення молодіжних рад та консультативних органів при органах влади може стати ефективним механізмом залучення молоді до процесу прийняття рішень. Ці органи можуть:

- Надавати консультації органам влади з питань, які стосуються молоді.
- Розробляти та впроваджувати молодіжні програми та ініціативи.
- Представляти інтереси молоді в органах влади та на міжнародному рівні.

3. Підтримка молодіжних громадських організацій та ініціатив:

Молодіжні громадські організації та ініціативи відіграють важливу роль у соціально-економічному та культурному розвитку країни. Їх діяльність може бути спрямована на:

- Вирішення соціальних проблем: бідність, безробіття, наркоманія, злочинність, дискримінація тощо.
- Захист прав та інтересів молоді.
- Розвиток молодіжного лідерства та активної громадянської позиції.
- Збереження та розвиток культури та мистецтва.

Важливо зазначити, що залучення молоді до участі в управлінні державою та місцевими громадами – це не разовий захід, а процес, який потребує постійних зусиль. Для того, щоб цей процес був успішним, необхідно:

- Створити сприятливе політичне та соціальне середовище.
- Забезпечити доступ молоді до освіти та інформації.
- Підвищувати рівень політичної культури та активної громадянської позиції.
- Вчити молодих людей навичкам лідерства та управління.

Залучення молоді до участі в управлінні державою та місцевими громадами – це інвестиція в майбутнє України. Це дозволить створити більш демократичне, справедливе та процвітаюче суспільство, в якому кожен може реалізовувати свій потенціал. Таким чином, суспільство та держава мають гарантувати передову і інноваційну участь у формуванні держави, задовольняти духовні та культурні потреби молоді, забезпечувати рівні

можливості для розвитку їх професійного, творчого і інтелектуального потенціалу, здобуття соціального досвіду та конкурентоспроможності на ринку праці, а також формування громадянських навичок. Важливо також підтримувати сім'ї, забезпечувати якісну освіту та сприяти формуванню загальнолюдських цінностей, патріотизму і національної свідомості серед молоді. Ці заходи мають забезпечити сталість розвитку української держави на основі державних та національних цінностей. Молоде покоління слід розглядати як активну суспільну силу та ключовий ресурс стратегічного розвитку країни, і в сучасних умовах важливо визнати молодіжну політику одним з головних національних пріоритетів.

ВИСНОВКИ

Ціленаправлена та свідома молодіжна політика України в сучасних умовах суспільного розвитку є дуже важливою для нашого суспільства. Молодь є майбутнім нашої держави. Молоді люди складають значну частину населення і є основним ресурсом майбутнього розвитку країни. Інвестування в молодь сьогодні сприятиме створенню стійких та процвітаючих суспільних та економічних умов у майбутньому. Розвиток молодіжної політики сприяє формуванню конкурентоспроможної робочої сили, підвищенню продуктивності праці та розвитку інновацій, що сприятиме сталому економічному зростанню країни. Забезпечення розвитку молодіжної політики сприяє вирішенню соціальних проблем, запобіганню безробіттю, кримінальності та іншим викликам, що можуть виникнути в суспільстві. Також молодіжна політика сприяє формуванню громадянського суспільства, підвищенню культурного рівня та розвитку демократичних цінностей серед молоді. Розвиток молодіжної політики в Україні є ключовим для створення стійкого, розвинутого та гармонійного суспільства у майбутньому.

1. Стратегія молодіжної політики є різнобічною та включає широкий спектр ідей та заходів, спрямованих на створення умов для розвитку та самореалізації молоді. Головна мета полягає у визнанні молоді як стратегічного ресурсу країни, інвестуванні в їхнє майбутнє, що забезпечить процвітання нації. Молодіжна політика визначається цілями, завданнями, принципами та механізмами реалізації, заснованими на потребах молоді, викликах суспільства та пріоритетах розвитку. Молодіжна політика є ключовою для забезпечення сталого розвитку країни, оскільки вона сприяє зменшенню безробіття та бідності серед молоді, підтримує інновації та підприємництво, а також зміцнює демократію. Інвестування у молодь є інвестицією у майбутнє країни, що забезпечить її конкурентоспроможність. Крім того, молодіжна політика сприяє активізації громадянської позиції, розвитку культурної ідентичності та підтримці молоді у різних сферах їхнього життя, що сприяє більш демократичному суспільству.

2. Держава займає визначну позицію у формуванні та реалізації молодіжної політики. Це виявляється не лише у встановленні стратегічних курсів для розвитку молодіжної сфери, але і у виробленні та запровадженні відповідних програм та заходів, а також забезпеченні їх фінансуванням. Однак досягнення успіху в цій справі вимагає тісної взаємодії з державними органами, громадськими організаціями, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами. Молодь також відіграє ключову роль у цьому процесі через свою активність, готовність до самоорганізації та самореалізації. Важливо враховувати, що роль держави у молодіжній політиці може змінюватися в залежності від політичної системи, економічного стану, соціокультурного контексту та інших чинників. Для глибшого розуміння цієї теми та для написання курсової роботи варто провести детальне дослідження та привести конкретні приклади ролі держави у молодіжній політиці, як українській, так і у контексті інших країн.

3. Молодь є неоціненною силою в нашому суспільстві, їхній потенціал у відкритті новаторських ідей та креативних рішень є ключовим для просування країни вперед. Тому політика, спрямована на молодь, має вирішальне значення у створенні сприятливих умов для їхнього розвитку та успіху. Однак, система моніторингу та оцінки молодіжної політики в Україні потребує покращень. Необхідно збільшити фінансування, забезпечити кращу координацію між відповідними структурами, зробити результати доступними для громадян та розвивати культуру використання отриманих даних. Покращення системи моніторингу та оцінки є важливою інвестицією у майбутнє України та запорукою її сталого розвитку. Лише через спільні зусилля ми зможемо побудувати справедливе суспільство з рівними можливостями для всіх.

4. Останні роки свідчать, що у світі, що стрімко змінюється, перевагу матимуть суспільства, що успішно використовують інноваційний потенціал. Молодь грає ключову роль у цьому процесі. Тому в Україні сьогодні важливо акцентувати увагу на ефективному впровадженні державної молодіжної політики на всіх рівнях управління. Молодь має відповідальність за

будівництво нової, прогресивної держави, яка відповідатиме європейським стандартам. Однак наразі спостерігаються негативні тенденції в цій сфері, які потребують аналізу та прийняття необхідних заходів для їх вирішення. Управління державними справами України сьогодні стоїть перед важливим завданням подальшого вдосконалення національної стратегії молодіжної політики. Це передбачає проведення глибокого та комплексного аналізу міжнародного досвіду. При вивченні європейського досвіду формування та впровадження молодіжної політики виділяються кілька ключових аспектів. По-перше, це результати діяльності Ради Європи. По-друге, досягнення Європейського Союзу. По-третє, перехідні національні механізми постсоціалістичних країн. І, нарешті, сформовані в країнах західної демократії та перевірені багатьма десятиліттями моделі підтримки молоді. Тому досвід усіх європейських країн, як тих, що пройшли подібний шлях розвитку разом з Україною, так і тих, де демократичні інститути і ринкова економіка діють протягом тривалого періоду, має велике значення для визначення пріоритетів подальшого розвитку молодіжної політики України. На вищому державному рівні в Україні визнається необхідність прискорення процесів євроінтеграції, що безумовно включає й молодіжну сферу.

5. Важливо пам'ятати, що вдосконалення молодіжної політики - лише один із кроків на шляху до забезпечення рівних прав та можливостей для всіх молодих людей. Покращення життя молоді з особливими потребами в Україні потребує комплексного підходу, який охоплює всі сфери життя і вимагає спільних зусиль уряду, громадянського суспільства та бізнесу. Захист прав та інтересів ЛГБТ-молоді та молоді з особливими потребами є важливим завданням для суспільства. Вдосконалення молодіжної політики в цій сфері потребує комплексного підходу, включаючи законодавчі зміни, просвітницьку діяльність, створення інклюзивного середовища та боротьбу з дискримінацією. Необхідно також змінювати ставлення суспільства до ЛГБТ-людей та людей з інвалідністю, боротися з дискримінацією та ненавистю у всіх її формах і сприяти створенню інклюзивного суспільства, де кожен має

можливість реалізувати свій потенціал. Ключовим аспектом є участь молодих людей з різними потребами та досвідом у розробці та реалізації молодіжної політики, що допоможе зробити цю політику більш ефективною та відповідною реальним потребам молоді. Я вірю, що Україна може стати країною, де всі молоді люди, незалежно від їхньої сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності чи особливих потреб, матимуть рівні права та можливості. Для цього нам необхідно докласти спільних зусиль, щоб змінити законодавство, створити інклюзивне середовище та боротися з дискримінацією.

6. Залучення молоді до управління державою та місцевими громадами є важливим кроком у розвитку України. Це сприятиме створенню більш демократичного, справедливого та процвітаючого суспільства, де кожен зможе розкрити свій потенціал. Таким чином, суспільство та держава повинні гарантувати активну та інноваційну участь молоді у формуванні державної політики, задовольняти їхні культурні потреби, забезпечувати рівні можливості для професійного й творчого розвитку, а також набуття соціального досвіду та конкурентоспроможності на ринку праці. Важливо також підтримувати сім'ї, забезпечувати якісну освіту та сприяти формуванню загальнолюдських цінностей, патріотизму та національної свідомості серед молоді. Ці заходи спрямовані на забезпечення сталого розвитку України на основі її державних та національних цінностей. Молоде покоління слід розглядати як активну суспільну силу та ключовий ресурс стратегічного розвитку країни, і в сучасних умовах важливо визнати молодіжну політику одним з головних національних пріоритетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарова Т.В., Абрамов Л.К. Технологія оцінки соціальних програм та проєктів. Кропивницький: ІСКМ, 2007. 100 с.
2. Балакірєва О. М., Бондар Т. В., Бородін Є. І. Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації. Тернопіль : ТОВ «Тернограф», 2017. 100 с.
3. Балакірєва О. М., Яременко О. О., Левін Р. Я. Моніторинг і оцінка діяльності з формування здорового способу життя. К.: Укр.ін-т соц.дослідж., 2005. 152 с.
4. Безпалько О. В. Соціальне проєктування: навч. посіб. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки. К., 2010. 127 с.
5. Бондаренко Ю. В. Оцінка соціальних проєктів та програм як інструмент ефективного управління недержавною некомерційною організацією. К., 2006. 127 с.
6. Боренько Я. Рекомендації молодіжним центрам щодо впровадження інклюзивних підходів у молодіжній політиці. URL: https://youthcenters.net.ua/userfiles/books/Inclusiopn_21x21.pdf (дата звернення:10.05.2024).
7. Вайс К. Г. Оцінювання: методи дослідження програм та політики / Керол Г. Вайс ;пер. з англ. Р. Ткачука, М. Корчинської ; наук. ред. пер. О.Кілієвич. К. : Основи, 2000. 671 с.
8. Ведунг Е. Оцінювання державної політики і програм; пер. з англ. В.Шульга. К. : Всеувито, 2003. 350 с.
9. Вплив війни на молодь в Україні | Cedoss. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vpliv-vijni-na-molod-v-ukrayini/> (дата звернення: 31.05.2024).
10. Галайко Н. В. Методичні підходи до оцінки ефективності державних цільових соціальних програм. *Вісник Львівського університету*. Серія «Екон», 2010. Вип. № 43. С.149 – 154.

11. Ганжа Д., Петров Є. Як має виглядати нова українська молодіжна політика? *Дзеркало тижня* | *Mirror Weekly*. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/jak-maje-vihljadati-nova-ukrajinska-molodizhna-politika.html> (дата звернення: 31.05.2024).

12. Зарубіжний досвід формування нормативно-правової бази щодо молодіжної політики. *Видання ЧДУ імені Петра Могили*. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/ukrpolituk/3/15.pdf> (дата звернення: 31.05.2024).

13. Інклюзивність, різноманітність та рівність. *KPMG*. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/about/values-and-culture/diversity-inclusion.html> (date of access: 31.05.2024).

14. Лубкова М. Молодіжна політика у різних країнах світу. *Всеукраїнський молодіжний центр*. URL: <https://auyc.org.ua/blog/> (дата звернення: 15.05.2024).

15. Махсма М., Чуб О. Європейський досвід сприяння зайнятості молоді. *Економіка та суспільство*. 2022. 40с.

16. Молодіжна політика: бути чи не бути?. *U-Report УКРАЇНА*. URL: <https://ukraine.ureport.in/story/403/> (дата звернення: 31.05.2024).

17. Молодіжна політика: суть, основні принципи та стан реалізації в Україні. *Таврійський науковий вісник. серія: економіка*. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/114> (дата звернення: 31.05.2024).

18. Моніторинг і оцінка результативності та ефективності політики у молодіжній сфері: Кол. монографія / І. Пеша та ін. Київ: Київ: ГО «Ін-т молоді», 2023. 308 с.

19. Моніторинг та оцінка в соціальній і молодіжній сферах на національному та регіональному рівнях. *Новини*. URL: https://dismp.gov.ua/wp-content/uploads/Simejna_molodizhna_politika_-2-70-87.pdf (дата звернення: 31.05.2024).

20. Пархоменко-Куцевіл О. І. Формування та реалізація державної молодіжної політики: євроЄвропейський досвід та позитивні практики для

україни. *Актуальні питання у сучасній науці* : Матеріали міжнар. конф., м. Київ. Київ, 2024. С. 276–285.

21. Перепелиця М.П. “Аналіз законодавства та нормативної бази стосовно роботи з молоддю” // Український інститут соціальних досліджень. – 1999.

22. Працевлаштування молоді в Україні : проблеми та шляхи їх вирішення. *Наукові конференції*. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2876> (дата звернення: 31.05.2024).

23. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12#Text> (дата звернення: 31.05.2024).

24. Про основні засади молодіжної політики. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 31.05.2024).

25. Роль молоді в процесі соціально-економічної трансформації України. Головна. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/45_2012/29.pdf (дата звернення: 31.05.2024).

26. Стукан Т.М. Аналіз європейської системи інституційного забезпечення молодіжної політики. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2021. Том 32 (71). No 4. С. 79-86.

27. Сучасний європейський досвід формування та реалізації молодіжної політики : Навч. посіб. / Є. І. Бородін та ін. Дніпропетровськ : "Пороги", 2008. 116 с.

28. Холдинг «4SERVICE HOLDING» М-во молоді та спорту України. Становище молоді України 2021. Інститут молоді. URL: <https://doi.org/file:///C:/Users/20sof/Downloads/stanovishche-molodi-2021.pdf> (дата звернення: 05.05.2024).

29. Учасники проєктів Вікімедіа. Молодіжна політика – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Молодіжна_політика (дата звернення: 31.05.2024).

30. Учасники проєктів Вікімедіа. Молодь – вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Молодь> (дата звернення: 31.05.2024).

31. Що таке молодіжна політика?. *Асоціація молодіжних центрів України-провайдер молодіжної політики в Україні*. URL: <https://youthcenters.net.ua/shcho-take-molodigna-politika/> (дата звернення: 31.05.2024).

32. What is inclusive youth work? - national youth council of ireland. *National Youth Council of Ireland*. URL: <https://www.youth.ie/articles/what-is-inclusive-youth-work/> (date of access: 31.05.2024).

33. Torben Bechmann Jensen, Gry Morch-Hejl, Sven Morch, Liv Os Stolan. *Youth*

34. Transitions, youth policy and participation. National report from Denmark. Department of Psychology University of Copenhagen. URL: <https://iris-egris.de/yoyo/pdf/danemnr.pdf>

35. Xuan Li. The critical assessment of the youth policy and youth civic engagement in Denmark and three Danish municipalitie. *Children and Youth Services Review* 2020. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0190740919306188?via%3Dihub>

36. Positive for Youth: Executive Summary (2012) URL: <https://www.gov.uk/government/publications/positive-for-youth-executive-summary#:~:text=Positive%20for%20Youth%20is%20a,of%20at%20least%20nine%20departments12.>

37. National Youth Work Strategy 2014–2019 (2014). URL: <https://www.youthlinkscotland.org/policy/national-youth-work-strategy/>.

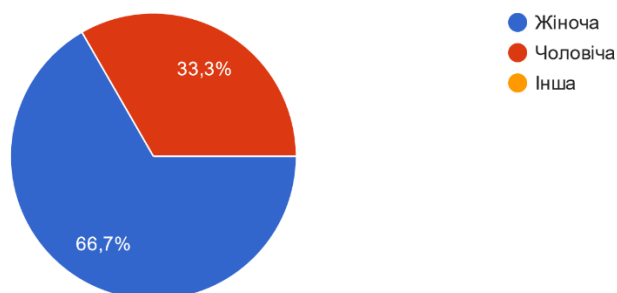
ДОДАТКИ

Результати опитування проведено Капелюшок Софією (29-30 травня, 2024 р.)

1.

Яка Ваша стать?

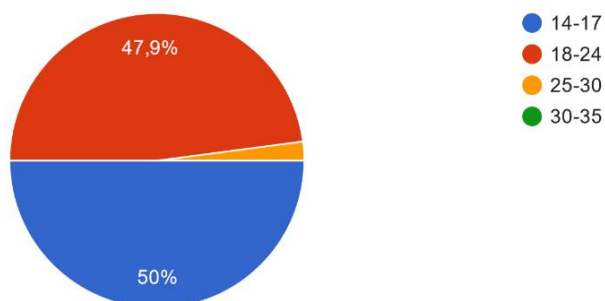
48 ответов

2.

Скільки Вам років?

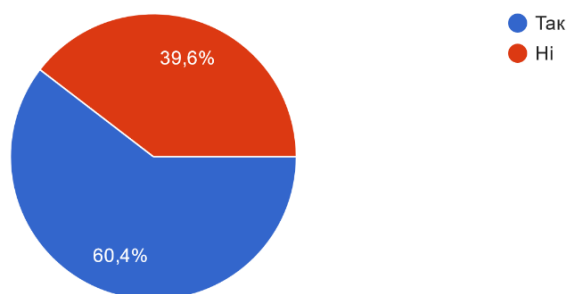
48 ответов

3.

Чи знайомі Ви з державною молодіжною політикою?

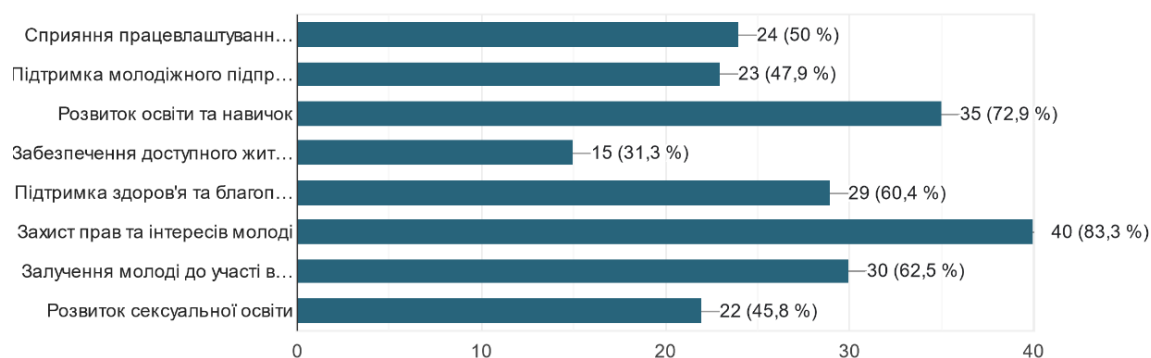
48 ответов

4.

Які, на вашу думку, головні пріоритети державної молодіжної політики?

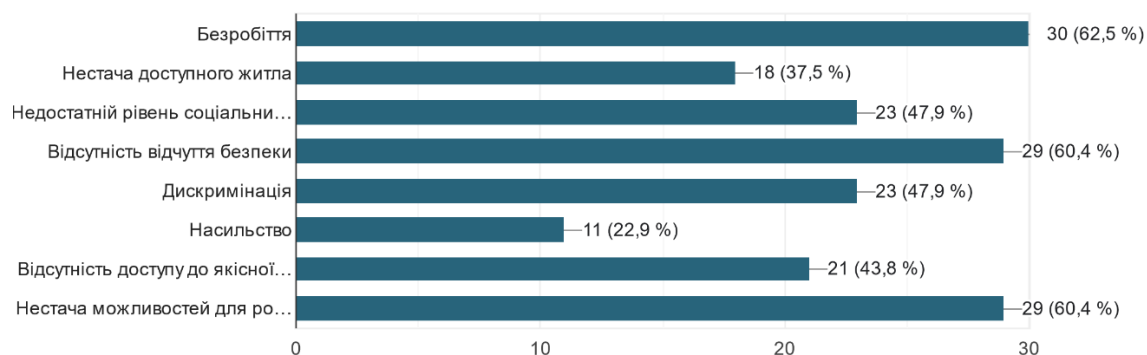
48 ответов

5.

З якими проблемами та викликами стикаєтесь як молода людина в Україні?

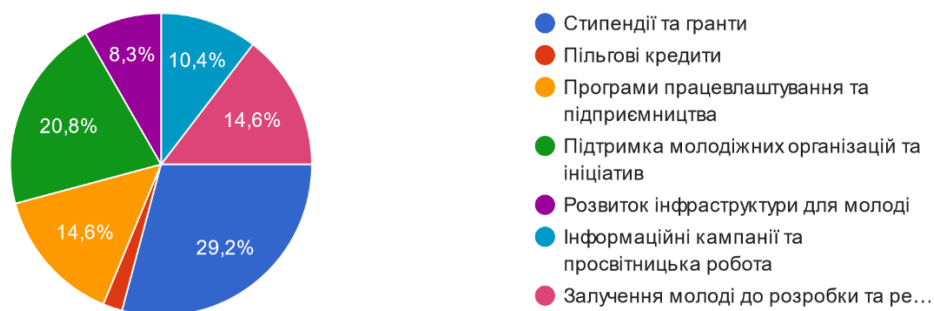
48 ответов

6.

Які, на вашу думку, найефективніші способи підтримки молоді з боку держави?

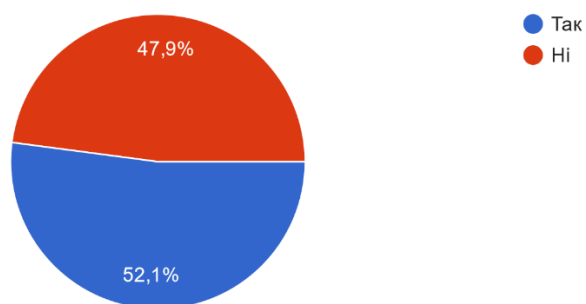
48 ответов

7.

Чи брали ви участь у будь-яких молодіжних програмах або заходах?

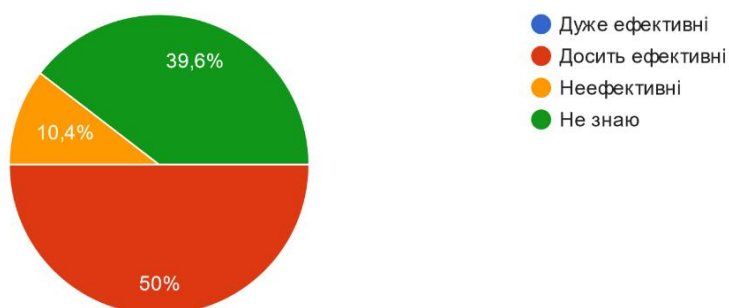
48 ответов

8.

Як ви оцінюєте ефективність існуючих молодіжних програм та заходів?

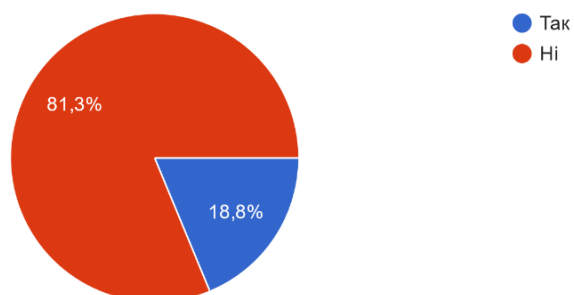
48 ответов

9.

Чи стикалися ви з дискримінацією або насильством через свою сексуальну орієнтацію чи гендерну ідентичність?

48 ответов

10.

Які, на вашу думку, заходи необхідні для боротьби з дискримінацією та насильством щодо ЛГБТ-молоді?

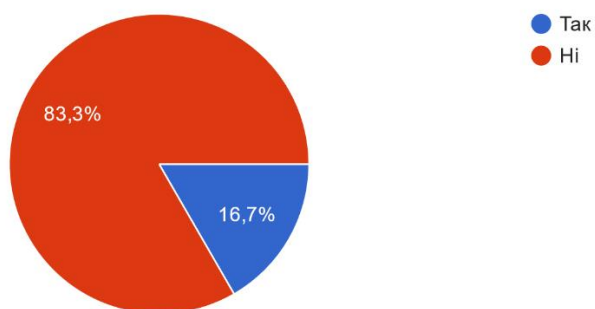
48 ответов

11.

Чи маєте ви особливі потреби?

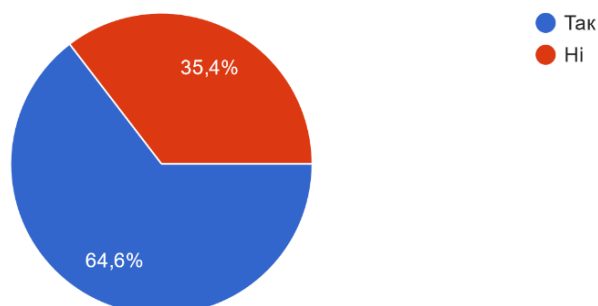
48 ответов

12.

Чи хотіли б ви брати участь у розробці та реалізації молодіжної політики?

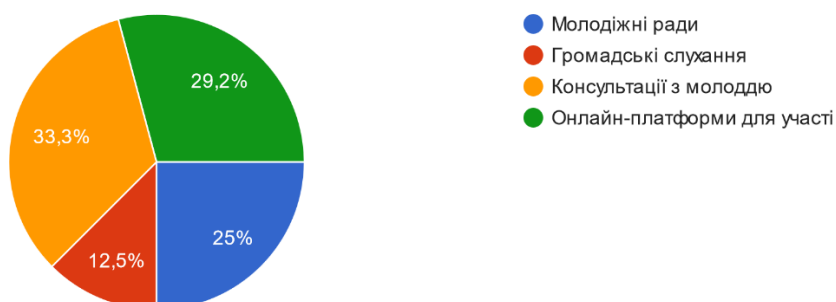
48 ответов

13.

Які шляхи участі молоді в управлінні державою та місцевими громадами ви вважаєте найбільш ефективними?

48 ответов

14.

Як держава може допомогти молоді знайти роботу?

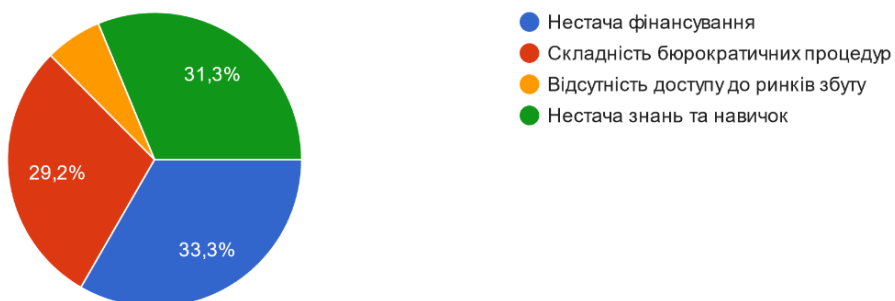
48 ответов

15.

Які бар'єри ви бачите на шляху розвитку молодіжного підприємництва в Україні?

48 ответов

16.

Які теми, на вашу думку, повинні вивчатися в рамках шкільної програми з сексуальної освіти?

48 ответов

17.

Як, на вашу думку, можна покращити доступність та якість сексуальної освіти для молоді?

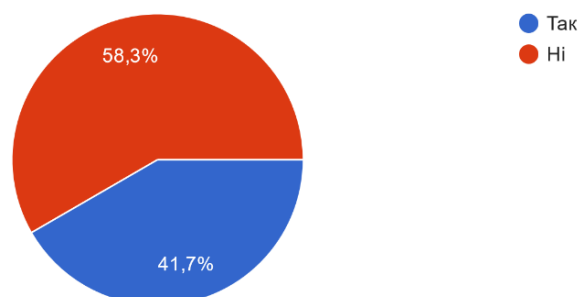
48 ответов

18.

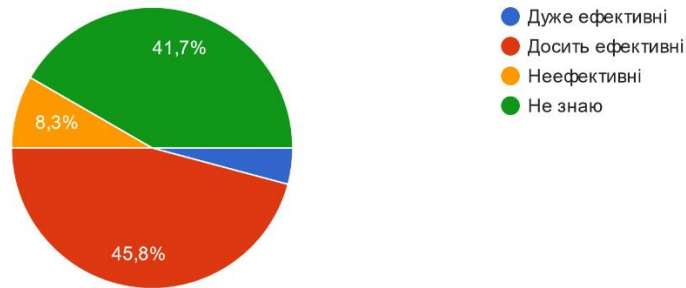
Чи вважаєте ви, що в Україні достатньо можливостей для самореалізації молоді?

48 ответов

19.

Як ви оцінюєте ефективність роботи молодіжних рад?
48 ответов

20. Що саме не вистачає Вам в молодіжній політиці нашої країни та на що варто звернути увагу?

Відповіді:

- «Недостатня поінформованість молоді.
- Недостатнє фінансування молодіжних програм, недостатня залученість молоді.
- Погане заохочення.
- Варто звернути увагу на часті випадки бунінгу молоді за їхню орієнтацію , стиль , смак і тд.
- Відсутність знань про раціональне використання ресурсів.
- На мою думку, в молодіжній політиці нашої країни важливо звернути увагу на забезпечення доступності освіти, можливостей для зайнятості та розвитку кар'єри, а також створення умов для активної участі молоді в прийнятті рішень та формуванні політики. Також важливо забезпечити молодим людям можливості для культурного розвитку, доступ до культурних подій та розважальних заходів.
- Підтримка молоді без досвіду роботи у сфері де навчався студент.
- Думаю, що можна було б звернути увагу на важкість працевлаштування навіть з-за наявності професійної освіти; покращення сексуальної освіти(безпечного сексу, гінекологічних хвороб); піднімати теми щодо гендерної рівності, ЛГБТ+ спільноти та великої монополізації ринку, що завдає великої шкоди для менших підприємств тощо.

- Підтримка молоді з боку дорослих.
- Мотивації в молоді, щоб вивчати цю тему.
- Варто звернути увагу на працевлаштування молоді.
- Відсутність чіткої стратегії, механізмів управління м.п.; недостатність розголосу діяльності м.п. в країні.
- Не вистачає мережевої взаємодії обласних молодіжних рад та їхнього започаткування на місцевому рівні, співпраці таких рад із органами місцевого самоврядування. Така взаємодія дозволила б створити простір для молоді, як наслідок знати її потреби та забезпечувати відповідні умови для реалізації та розвитку потенційних державних службовців та працівників ОМС.
- Не вистачає можливостей та і взагалі про це дуже рідко говорять, в навіть якщо щось відбувається, то ти дізнаєшся вже після. Тому було б добре розвинути канали для залучення молоді (ЗМІ, реклама). Молодь не допускають до важливих структур, оскільки ще занадто молоді і нічого не розумієте. Немає фінансування. А також важко планувати своє майбутнє у країні, я якій немає забезпечення базових потреб, де ти не живеш а виживаєш і ти як молода людина не думаєш про те як покращити країну, а в першу чергу думаєш як взагалі завтра жити.
- Мало інформації про неї. Існує бульбашка в якій крутиться стале коло людей і мають доступ до саморозвитку й розвитку молодіжної політики, інші ж навіть не знають, що у нас є з молодіжного напрямку.
- Варто звернути увагу на більш досконалому навчанню у всяких програмах стажування відповідно до інтересів молоді.
- Недостатньо можливостей.
- Підтримування моральних цінностей.
- Фінансування, усунення корумпованої влади.
- Гендерної рівності.
- Ігнорування середньостатистичної молоді, часто центр уваги перебуває на вузьких молодіжних групах з особливостями, негативними такими як

правопорушення, інвалідність тощо і для них створюють реабілітаційні центри і тд тп. Також до вузьких груп можна віднести так звану обдаровану молодь, призерів на конкурсах, змаганнях тощо яких стимулюють стипендіями, преміями і виплатами. З огляду на це пересічна молодь просто ігнорується з її проблеми. До прикладу пересічний підліток який проживає в селі. Головна проблема для нього це відсутня можливість для позашкільної освіти тим, що йому подобається, і ця проблема просто не береться до уваги».

Виконав: студентка 4 курсу
за спеціальністю 242 Туризм
денної форми навчання

_____ Софія КАПЕЛЮШОК

Науковий керівник:

завідувач кафедри
публічного управління та
адміністрування,
д.держ.упр., професор

_____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

**Робота допущена до
захисту:**

завідувач кафедри
публічного управління та
адміністрування,
д.держ.упр., професор

_____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ